

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Riina Eklund

SATUKAARI-TOIMINNAN PILOTOINTI –

Toimintaa lapsen osallisuuden ja mielikuvituksen kehittymisen tueksi

Opinnäytetyö 2015

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

EKLUND, RIINA

Satukaari-toiminnan pilotointi –

Toimintaa lapsen osallisuuden ja mielikuvituksen kehittymisen tueksi

Opinnäytetyö

56 sivua + 21 liitesivua

Työn ohjaaja

Lehtori Tuija Suikkanen-Malin

Toimeksiantaja

Kouvolan kaupunki/ Varhaiskasvatus

Toukokuu 2015

Avainsanat

narratiivisuus, osallisuus, mielikuvitus, luovuus, varhaiskasvatus, sosiokulttuurinen innostaminen

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kokeilla Satukaari-toimintaa päiväkotiympäristössä ja saada muodostettua Satukaari-toiminnasta käyttökelpoinen toimintamalli. Opinnäytetyön tehtävänä on kuvata pilotoinnin aikana toteutettua toimintaa ja toiminnasta tehtyjä havaintoja. Opinnäytetyössä pohditaan Satukaari-toiminnan käytettävyyttä ja mahdollisuuksia.

Satukaari-toiminnassa yhdistetään narratiivisia ja lapsen osallisuutta lisääviä piirteitä samaan lapsiryhmän toimintaan. Opinnäytetyö sisältää toteutuneen toiminnan avulla muodostettuja Satukaari-toiminnan toteuttamisen ja ohjaamisen ohjeita.

Toiminnan toteutuksessa lapsen osallisuutta tuetaan antamalla lapsiryhmällä mahdollisuus toimia ryhmän omilla ehdoilla. Aikuisen roolina toiminnassa on tukea ja innostaa lapsia yhteisen tarinan muodostamisessa. Toiminnan aikana tehdyt havainnot osoittavat lasten innostuneen toiminnasta. Havainnot tukevat Satukaari-toiminnan käytettävyyteen uskomista.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Services

EKLUND, RIINA

Pilot Study of Satukaari-Activity – Activities for Supporting Child's Involvement and Creative Imagination

Bachelor's Thesis

56 pages + 21 pages of appendices

Supervisor

Tuija Suikkanen-Malin, Senior Lecturer

Commissioned by

City of Kouvola/ Early Childhood Education

May 2015

Keywords

narrative, involvement, imagination, creativity, early childhood education, sociocultural animation

The purpose of this thesis was to try Satukaari-activity in the children's day care environment and to create a useful approach of Satukaari-activity. The task of the thesis was to describe the executed functions during the pilot and to describe the observations got during the functional part of the thesis. This thesis discusses the usability and opportunities of the Satukaari-activity.

The Satukaari-activity connects the features of narrativity and a child's involvement in to the same function of the child group. The thesis includes the instructions for Satukaari-activity controlling.

In the execution of Satukaari-activity child's involvement is supported by giving children a possibility to execute activity by the groups own rules. During the Satukaari-activity the role of an adult is to support and to inspire children to make a shared story. The observations got during the functional part of the thesis prove that children became inspired by Satukaari-activity. Observations support the vision of Satukaari-activities usability in a child's involvement and creative imagination.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	7
2	SATUKAARI-TOIMINNAN SUUNNITTELU	8
3	KESKEISET KÄSITTEET	9
3.1	Narratiivisuus	9
3.1.1	Tarinoiden merkityksellisyyden taustaa	10
3.1.2	Sadutus esimerkkinä narratiivisuuden käytöstä	10
3.1.3	Narratiivisuus itsetunnon ja osallisuuden tukena	11
3.2	Osallisuus	12
3.2.1	Osallisuuden käsitteitä	13
3.2.2	Lapsen osallisuuden toteutumisen mahdollisuuksia	13
3.2.3	Esimerkkejä osallisuutta tukevista toimintarungoista	15
3.3	Muita opinnäytetyössä esiintyviä käsitteitä	16
4	SATUKAARI-TOIMINNAN PERUSTEET	19
4.1	Pilotointina toteutetun Satukaari-toiminnan prosessin kuvaus	19
4.2	Satukaari-toiminnan tapaamiskerran sisäinen runko	22
4.3	Tarinan muodostumisen malli	23
4.4	Satukaari-toiminta verrattuna muuhun tarinalliseen toimintaan	25
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	26
5.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävä	26
5.2	Opinnäytetyöhön liittyvät luvat	27
5.3	Toteutusympäristö	27
6	PILOTIN (TOIMINNALLISEN OSUUDEN) KUVAUS	28
6.1	Alkutilanteen valmistelu	28
6.1.1	Alkutarina, aistivirikkeet ja lavastus	28
6.1.2	Ohjeita ohjaavalle aikuiselle	29

6.2	Ensimmäinen tapaaminen	30
6.2.1	Tapaamiskerran toteutus	30
6.2.2	Käytetyt menetelmät, havainnot ja palaute	31
6.2.3	Ohjeita ohjaavalle aikuiselle	32
6.3	Toinen tapaaminen	32
6.3.1	Suunnittelu ja valmistelu	32
6.3.2	Tapaamiskerran toteutus	33
6.3.3	Käytetyt menetelmät, havainnot ja palaute	33
6.3.4	Ohjeita ohjaavalle aikuiselle	34
6.4	Kolmas tapaaminen	35
6.4.1	Suunnittelu ja valmistelu	35
6.4.2	Tapaamiskerran toteutus	36
6.4.3	Käytetyt menetelmät, havainnot ja palaute	37
6.4.4	Ohjeita ohjaavalle aikuiselle	38
6.5	Neljäs tapaaminen	38
6.5.1	Suunnittelu ja valmistelu	38
6.5.2	Tapaamiskerran toteutus	39
6.5.3	Käytetyt menetelmät, havainnot, palaute ja ohjaavan aikuisen ohjeistus	39
6.6	Viides tapaaminen	40
6.6.1	Suunnittelu ja valmistelu	40
6.6.2	Tapaamiskerran toteutus	41
6.6.3	Käytetyt menetelmät, havainnot, ohjeet ja palaute	42
6.7	Kuudes tapaaminen	42
6.8	Tarinaksi kokoaminen	43
6.9	Satukaari-toiminnan muunneltavuus	45
7	PILOTIN ARVIOINTI	46
7.1	Omia havaintoja ja arviointi	46
7.2	Lastentarhanopettajan palaute	47
7.3	Lasten vanhempien antama palaute	48
8	POHDINTAA JA VISIOITA	49

LIITTEET

Liite 1. Esitekirje ja lupalappu vanhemmille

Liite 2. Satukaari-toiminnasta koottu tarina: Panttu ja suuri perhosmysterio

Liite 3. Loppukirje ja palautteen pyytäminen

1 JOHDANTO

Tällä opinnäytetyöllä on minulle suuri merkitys, koska sen taustalla ovat omat lapsuuden kokemukseni ja niistä pohjautuneet myöhemmät harrastukseni. Mietin pitkään oman opinnäytetyöni aiheita. Halusin siinä yhdistyvän mahdollisimman paljon omaan osaamiseen liittyviä asioita. Omasta lapsuudestani muistan vahvasti luovuuden läsnäolon. Isovanhempien kanssa vietetty aika ja heidän kanssaan koetut asiat ovat nousseet muistoissani merkittävään asemaan. Osa heidän kertomuksistaan oli omaelämäkerrallisia kuvauksia menneistä ajoista, osa taas mielikuvituksen tuotteita. Vaarini kirjoitti paljon ajatuksiaan ja tunteuksiaan paperille muun muassa runoiksi. Mummoni kertoi meille pitkiä, mielikuvituksekkaita, itse keksittyjä satuja uudelleen ja uudelleen. Jokaisella kerralla tarinat hieman muuttuivat sen mukaan, miten mummo tarinan muisti. Joskus tarina muuttui sen mukaan, miten joku meistä lapsista osasi tarinaa täydentää oman muistinsa varasta. Muistan näitä tarinoita edelleen lähes kokonaisina tarinoina. Näen nämä tarinat kuvina silmieni edessä, vaikkei niitä ole koskaan kuvitettu tai kirjoitettu paperille ylös.

Lapsuuden tarinakulttuuri kuljetti minut myöhemmin jatkumona kirjallisuuden pariin, lukemisen sekä kirjoittamisen harrastajaksi. Minun tapani ajatella ja oppia asioita liittyy voimakkaasti asioiden itselleni selkeyttämiseen ja miettimiseen. Mietin usein asiat mielikuviksi ja ymmärrän erilaisia merkityksiä helpommin mielikuvien kautta kuin esimerkiksi suoraan kirjasta luettuna asiana. Mielikuvat tukevat myös muistiani ja erilaisten asiakokonaisuuksien ymmärtämistä. Mielikuvittaminen ei ole minulle vaikeaa. Minulle sanoilla ja mielikuvilla on kiinteä yhteys toisiinsa. Yksi pieni sana, voi tarkoittaa minulle suurta kokonaisvaltaista asioiden yhdistelmää tai pienen pientä yksityiskohtaa. Näen mielikuvittelemisen taidon oman luovuuteni peruslähteeksi, joka on kehittyessään mahdollistanut monien muiden luovuuden osa-alueiden kehittymisen.

Opinnäytetyökseni muodostui Satukaari-toiminnan pilotoinnin toteuttaminen päiväko-ti ympäristössä. Satukaari-toiminnan perustana toimii narratiivisuus, josta käytetään usein suomenkielessä käsitettä tarinallisuus. Tarinoiden merkitys lapsen minäkuvan ja maailman kuvan kehittämisessä on laajalti tunnettu. Yhdistin narratiivisuuteen ajankohtaisia lapsen osallisuuden tukemiseen liittyviä piirteitä, jolloin toiminnan sisältö sai tarinallisuuden ja mielikuvituksen kehittämisen rinnalle lisää ulottuvuuksia ja mahdollisuuksia. Lapsen osallisuus on noussut ajankohtaiseksi aiheeksi muun muassa

erilaisten uusien oppimismallien arkeen juurruttamisessa. Perusopetuksen ja esiopetuksen alueilla oppimiskäsityksen laajeneminen näkyy muun muassa opetussuunnitelmia koskevissa uudistuksissa (esimerkkinä näistä voi mainita toiminnallisen oppimisen, leikillinen oppimisen ja juonellisen oppimisen). Koen mielekkääksi ja tarpeelliseksi aiheeksi suunnitella varhaiskasvatuksen tarpeisiin sopivaa, osallisuutta ja luovaa oppimistapaa tukevaa toimintamuotoa. Lapsen kehitykselle tärkeiden elementtien (esimerkiksi kieli, mielikuvitus, tunnetaidot, minäkuva ja osallisuus) yhdistäminen toimintamalliin mahdollistavat saman toiminnan monipuolisen hyödyntämisen käytännön toteutusten aikana. Uuden oppimisen mallit pohjautuvat osin samoihin teoriapohjiin ja ovat käytettävissä rinnakkain, toisiaan tukevana oppimisen menetelminä. Oman opinnäytetyöni suunnittelussa käytin esikuvana narratiivisuuteen liittyvää juonellisen oppimisen mallia.

2 SATUKAARI-TOIMINNAN SUUNNITTELU

Opinnäytetyössäni halusin löytää keinon, jolla voisin tuoda tarinoihin liittyvää luovaavuutta lapsiryhmään ja löytää keinon lasten suuremmalle osallistumiselle tarinan tuottamiseen. Halusin herättää lapsissa saman innostuksen ja mielenkiinnon sanojen ja mielikuvien maailmaan, jonka itse lapsena isovanhempieni tarinoinnista sain.

Esimerkiksi toiminnallisen oppimisen ja lapsen osallisuuden tukemisessa käytetään käytännön oppimista keinona herättää lapsi huomaamaan omat voimavaransa ja kykynsä. Lapsi oppii havainnoimisen, muistamisen, kuvittelemisen, keksimisen, oivaltamisen, kertomisen ja kuuntelemisen avulla kehittämään omaa luovuuttaan, identiteettiään ja osallisuuttaan. Toiminnan toteutuksessa halusin käyttää samoja käytännön oppimisen ja omaksumisen keinoja ja painottaa tarinoiden ja mielikuvituksen merkitystä lapsen taitojen kehittämisessä. Suunnittelemassani toiminnassa luodaan toiminnallinen tila, jossa lapselle muodostuu mahdollisuus omien tunteiden tulkitsemiseen, omien ajatusten tai oivallusten jakamiseen ja vastaavasti muun ryhmän tuntemusten aistimiseen sekä muiden lasten ajatusten ja kokemusten vastaanottamiseen. Halusin suunnitella toiminnan niin, että se voisi tarinallisten piirteidensä lisäksi tukea muun muassa lapsen osallisuutta ja ryhmätyötaitoja.

Satukaari-toiminnan suunnittelin toteutettavaksi varhaiskasvatuksessa, päiväkotiympäristössä ja siellä pienryhmäksi luokiteltavassa lapsiryhmässä. Toiminnan suunnittelussa otin myös huomioon lasten ikäjakauman ja pilotointina toteutettavan toiminnan

kokeellisuuden. Toiminnan toteuttamiselle ominaista on muunneltavuus, jolloin yhtä ainoaa oikeaa toimintamallia ei voida luoda. Pilotointina toteutettu toimintajakso on näin ollen vain yksi esimerkki toiminnan toteuttamisesta. Pohdin opinnäytetyön merkitystä monesta eri tarpeesta tarkkailtuna. Toimintaan osallistuva ryhmä tulisi olemaan lapsiryhmä, ja toisaalta toiminnan toteuttamista tukeva ja ohjaava taho koostuisi varhaiskasvatuksen työntekijöistä. Päädyin tekemään opinnäytetyön toiminnan lapsia ajatellen, koska lapsi voi saada toimintaan osallistumisen myötä monenlaisia kokemuksia, jotka voivat tukea muun muassa lapsen kehitystä ja omien voimavarojen havaitsemista.

Opinnäytetyön tilaajan toiveesta opinnäytetyöhön sisällytettiin toiminnan toteuttamiseen liittyviä ohjeita ja vinkkejä. Opinnäytetyön tilaaja toivoi, ettei opinnäytetyössä käytettäisi lasten tai lapsiryhmän nimiä, joten opinnäytetyö toteutetaan niiltä osin anonyymisti. Toimintaan havainnoijan roolissa osallistumaan valikoitui päiväkodissa työskennellyt lastentarhanopettaja, jonka havaintoja käytin osana opinnäytetyötäni omien havaintojeni ja päiväkirjamerkintöjeni rinnalla.

Tietoperustana Satukaari-toiminnan suunnittelussa olen käyttänyt narratiivisuutta sekä osallisuutta. Satukaari-toiminnan pilottikokeilun aikana toimintaa tukevinä menetelminä käytin mielikuvituksen rikastuttamista ja sosiokulttuurista innostamista. Avaan tietoperustaa ja muita opinnäytetyössä esiintyviä käsitteitä keskeiset käsitteet kappaleessa.

3 KESKEISET KÄSITTEET

3.1 Narratiivisuus

Narratiivisuus käsitteenä tarkoittaa kertomuksiin ja tarinoihin liittyvää toimintaa tai tutkimusta. Narratiivinen tutkimus voi tutkia itse kertomusta tai tähdätä toiminnallaan kertomuksen luomiseen. Narratiivisuus käsite on liitetty sosiaalialan tutkimuksissa ja käytännöissä pääosin elämäkerralliseen toimintaan. (Ropo & Huttunen 2013, 10.) Muuttuvien ja uudistuvien oppimiskäsitteiden myötä narratiivisuus voidaan liittää yhä vankemmin osaksi kokonaisvaltaista kasvun ja oppimisen tukemista. Narratiivisuus voidaan liittää käytännön toimintaan teoreettisen viitekehyksen muodossa tai esimerkiksi oppimiseen oppimistavan, opettamistavan tai oppimisympäristön muodossa. (Yrjänäinen & Ropo 2013, 17–47.)

3.1.1 Tarinoiden merkityksellisyyden taustaa

Tarinoiden ja satujen merkitys lapsen kehittymistä tukevana elementtinä on tunnustettu jo pitkään. Satujen lukeminen ja kuunteleminen antavat tarinointiin osallistuville mahdollisuuden olla yhdessä ja kokea asioita yhdessä. Lukijan tai kertojan ja toisaalta kuuntelijan roolit mahdollistavat tilanteeseen pysähtymisen ja tarinaan heittäytymisen. Tarinat luovat yhteenkuuluvuutta ja turvallisuutta. Lapselle tarinat toimivat muun muassa porttina uuteen ja tuntemattomaan maailmaan, seikkailuihin ja tunteiden sokkeiloihin. Aikuisen rooli lukijana ja asioiden selittäjänä on merkityksellinen, jotta lapsi saisi riittävän tuen uusien asioiden kohtaamiselleen. (Kempainen 2003.)

Sadut ja tarinat ovat yksi keino välittää lapselle tapakulttuuria, moraalisia ja eettisiä valintoja, arvoja, käsitteitä, tunteita, rutiineja ja toimintamalleja. Satu on mielikuvituksen tuotos, joka mahdollistaa asioita, jotka eivät voisi todellisessa maailmassa olla mahdollisia. Perinteisissä saduissa ja tarinoissa on ollut usein kantavana voimana jokin opetus, jota tarina on välittänyt kuulijalleen. Tarinoiden kautta lapselle on ollut helppo osoittaa oikean ja väärän toiminnan ero, ja usein myös toiminnan seuraukset. (Kemell & Wilen 2014, 9–14.) Kasvatuksellisten satujen esikuvana voidaan oikeutetusti pitää Topeliuksen tarinoita, joiden ajankohtaisuus ilmenee muun muassa luovan oppimisen, mielikuvituksen ja jokaisen lapsen ainutlaatuisuuden korostamisena (Jantunen 2007).

3.1.2 Sadutus esimerkkinä narratiivisuuden käytöstä

Perinteisen tarinoiden, satujen ja kertomusten lukemisen ja kertomisen rinnalle on kehitelty erilaisia narratiivisuuteen pohjautuvia toimintamalleja ja menetelmiä. Tämän hetken varhaiskasvatusympäristössä tunnettu ja paljon käytetty saduttaminen korostaa lapsen merkityksellisyyttä ja pätevyyttä. Sadutuksessa lapselle asetetaan kertojan ja keksijän rooli, jolloin aikuisen osaksi muodostuu muistiinkirjaajan rooli. Sadutuksen ideana on antaa yhden tai useamman lapsen kertoa tarinaa itse valitsemastaan aiheesta, itse valitsemillaan sanoilla ja juonen käänteillä. Aikuisen tehtävänä on kirjata ylös lapsen kertoma tarina sanatarkasti. Lapsella on mahdollisuus muuttaa kertomaansa tarinaa myöhemmin, kun aikuinen lukee kirjoitetun tekstin. Kertojan rooliin asettunut lapsi saa kokemuksestaan arvostetuksi ja kuulluksi tulemisen tuntemuksia, onnistumisen iloa ja kielellistä harjoitusta. (Karlsson 2005, 44–47.) Kielellinen ilmaiseminen ei ole aina itsestään selvästi helppoa. Helppoa ei myöskään ole ymmärtää kerrottu asia

samoin kuin kertoja asiansa on halunnut ymmärrettävän. Mielikuvat ovat kertojan ja kuulijan henkilökohtaisia kokemuksia, joiden avulla muodostuu henkilökohtaisia merkityksiä asioille ja asiayhteyksille. Tarinoiden itse tuottaminen luo harjoittelukentän asioiden nimeämiselle, itsensä ilmaisemiselle ja sanavaraston kerryttämiseksi. Narratiivisuuteen pohjautuva toiminta luo hyvät mahdollisuudet tunnesanaston ja tunteiden tunnistamisen kehittymiselle. (Nurmilaakso 2011, 31–41.)

3.1.3 Narratiivisuus itsetunnon ja osallisuuden tukena

Narratiivisuudesta itsetunnon kehittymisen tukena, osallisuuden mahdollistajana, omien oppimiskykyjen tunnistamisen keinona ja kokemusten tai muistojen jakamisen väylänä on tehty useita havaintoja muun muassa jo edellä mainitun sadutuksen toteuttamisen yhteydessä. Oleellista on se, ettei ole oikeaa tai väärää tarinaa. Aina tarinan muodostaminen ei ole tärkein osa prosessia vaan tärkeämpää on asioista kertominen, ajatusten ja tunteiden tulkitseminen ja yhteen kuuluvuuden tunteminen. Onnistunut narratiivinen toiminta säännöllisesti ja pitkäjänteisesti toteutettuna vahvistaa osallisuuden tunnetta sekä luo lapsille valmiuksia toimia osana ryhmää silti itseään ja omaa ääntään kadottamatta. (Karlsson 2013, 171–194.)

Narratiivisen toiminnan omaksuminen asteittain varhaisesta lapsuudesta alkaen, luo mielenkiintoisia mahdollisuuksia käyttää narratiivisuutta oppimisen ja opettamisen välineenä, keinona ymmärtää tavoitteeksi asetettuja aiheita tarinallisina kokonaisuuksina ja prosesseina. Kokemuksiin, muistikuviin ja niiden jakamiseen pohjautuvassa vuorovaikutuksellisessa ryhmässä osallisena oleminen tukee kokemuksellisen, yksilöllisen oppimisen toteutumista. (Yrjänäinen & Repo 2013, 17–47.) Oppiminen prosessina vapautuu opettajajohtoisesta perinteisestä oppimisen ja opettamisen mallista vuorovaikutuksellisen ja tasavertaisen kommunikoinnin myötä. Lapsiryhmässä aikuinen ja lapset muodostavat yhdessä tiimin, jolla on yhteinen päämäärä, lapsen ikätason mukainen tavoite ja säännöt. Toimintaa ohjaavia seikkoja ovat mielikuvituksen käyttö, yhdessä ideoiminen, mielikuvien siirtäminen esimerkiksi leikkiin, draamaan tai muuhun toimintaan. Lapsen huomioiminen tasavertaisena toiminnan rakentajana mahdollistaa osallisuuden tunteen syntymisen sekä motivaation ja mielekkyyden heräämisen. Narratiivisesta oppimisesta ja opettamisesta voidaan käyttää myös nimitystä juonellinen oppiminen, joka kuvaa erityisesti lapsiryhmän narratiivista oppimista hyvin. Tavoite ei ole tuottaa aina ainoastaan tarinaa, vaan käyttää kertomuksia, tarinoita ja satuja osa-

na juonellista leikkiä tai toimintaa. Juonellisen oppimisen mahdollisuudet ryhmän ja yksilön huomioimisessa ovat lähes rajattomat ja toimivat hyvin myös erilaisen oppijan oppimaan tukemisessa. (Hakkarainen, Vuorinen & Peppanen 2010.)

Tarina tai toiminnan juoni toimii lapselle motivaation lähteenä ja houkuttelee lapsen ihmettelemään, esittämään kysymyksiä, kertomaan oivalluksia, tulkitsemaan, aistimaan ja kokemaan. Oppijasta lähtevät oppimisen elementit yhdistyvät tarinan kerrontaan, juonelliseen toimintaan, opettajan antamaan tukeen ja lapsen aiempiin kokemuksiin. Seurauksena syntyy pohdintaa ja pohdinnan myötä ymmärtämistä ja maailman hahmottamista. (Yrjänäinen & Repo 2013, 17–47.)

3.2 Osallisuus

Lapsen osallisuus on ollut vahvasti esillä varhaiskasvatuksen laadullisessa keskustelussa viimeisien vuosien aikana. On pohdittu osallisuuden merkitystä, tarpeellisuutta ja toteutumismahdollisuuksia. Lapsen osallisuus on mielletty usein lastensuojelun ammatilliseksi termiksi, ja onkin sitä, mutta osallisuus eri ympäristöissä tarkoittaa eri asioita ja todentuu siten myös eri tavoin käytännössä. (Ahlholm 2014, 8.)

Vakiintuneet varhaiskasvatuksen käytännöt eivät aina tue osallisuuden tunteen syntymistä. Tarkoituksena osallisuutta tavoittelevien strategioiden kehittämiseksi on monia, jotka voidaan jaotella useilla eri perusteilla. Lapsen osallisuuden tarpeellisuutta voidaan tavoitella ja tarkastella muun muassa yhteiskunnallisista lähtökohdista, jolloin perustelu tavoittelulle löytyy laeista, sopimuksista ja arvokeskusteluista. Toisaalta tavoittelun perusteluna voidaan pitää ammatillista näkökulmaa, jolloin lapsi ja lapsen osallisuus ovat osa varhaiskasvatuksen palvelullista ja taidollista kehittämistä. Pedagogisen näkökulman perusteluna voidaan pitää lapsen itsetunnon ja yhteisöllisyyden kehittymistä sekä sosiokulttuurisen tietopohjan toteutumista osana varhaiskasvatusta. (Turja 2010.)

Lapsen osallisuus voi toteutua lapsiyhteisössä, perheen tai suvun muodostamassa yhteisössä tai esimerkiksi jonkin laitoksen sisäisessä yhteisössä. On tärkeää tavoitella osallisuuden toteutumista ja lapsen osallisuuteen oppimista. Moni lapsi elää edelleen näkymättömänä ja kuulemattomana, vailla osallisuuden ja kuulluksi tulemisen mahdollisuutta. (Cook, Blanchet-Cohen & Hart 2004.)

3.2.1 Osallisuuden käsitteitä

Osallisuus ja osallistuminen eivät ole keskenään synonyymeja toisilleen. Myöskään lapsilähtöisyys ei itsenäään ole sama asia kuin lapsen osallisuuden toteutuminen.

Osallistaminen on nimike toimintamallille, jossa yksilöitä tai yhteisöjä houkutellaan osallistumaan toimintaan tai päätöksen tekoon. Houkuttelun keinoina käytetään muun muassa tukemista, innostamista, kehottamista ja kannustamista. Tarve osallistua toimintaan ei ole osallistujan omasta mielenkiinnosta tai tahdosta lähtenyt.

Osallistuminen on osallistujan oma toimista ja aktiivista yhteisölliseen toimintaan osallistumista. Tällainen osallistuminen perustuu aina vapaaehtoisuuteen.

Osallisuus toteutuu silloin, kun osallistuja kokee toiminnan aikana riittävyyden ja merkityksellisyyden tunnetta tai tiedostaa oman roolinsa ja merkityksensä yhteisön jäsenenä. (Verkka.)

3.2.2 Lapsen osallisuuden toteutumisen mahdollisuuksia

Lapsen yhteisöinä toimivat usein perhe, suku tai päiväkotiryhmä. Lapsen osallisuutta ovat muun muassa mielipiteen ilmaisemisen oikeus, päätöksen teossa mukana olemisen sekä toimintaan omilla henkilökohtaisilla valinnoillaan ja taidoillaan osallistuminen ja vaikuttaminen. Lapsi voi omalla toiminnallaan vaikuttaa paitsi toimintaan ja päätöksen tekoon, myös toiminnan suunnitteluun ja muutoksen aikaan saamiseen.

Osallisuutta on olemassa monen eritasoista. Esimerkiksi lapsen ikä, kehitystaso ja osallisuuden aiemmat kokemukset vaikuttavat osallisuuden tasoon. Osallisuus kehittyy portaittain. Joissain tulkinnoissa puhutaan myös lapsen osallisuuden moniulotteisuudesta. Yhteistä kaikille näkökulmille on, että lapsi ei kykene osallisuuteen automaattisesti. Varhaisessa vaiheessa lapsi tarvitsee paljon aikuisen tukea osallisuuden toteutumisessa, mutta pitkäjänteisesti toteutettuna lapsen osallisuuden taso kasvaa ja itsenäistyy. (Turja 2011, 41–53.)

Osallisuuden tunne ei voi syntyä, jos lapsi ei saa harjoitella osallisuuden eri muotoja. Oppiminen vaatii aikaa ja tilaa. Leikillisten asioiden yhteydessä lapsi tai lapsiryhmä voi sisäistää osallisuuden osana toimintaa ja sen sääntöjä ilman, että sisäistäisi opettelevansa osallisuutta. Alkuvaiheen osallisuus on osallisuuden edellytyksenä olevien taitojen opettelua. Aikuinen toimii mallin näyttäjänä, vaihtoehtojen antajana, ulkopuolisenä motivaation kohottajana ja innostajana. Osallisuus on yhteisöön kuulumisen tunnetta sekä oikeuksien ja velvollisuuksien olemassa olemista. Ryhmän sisäinen osalli-

suus ei ole kaikilla ryhmän jäsenillä keskenään samanlaista. Jokainen osallistuu omalla tavallaan, omia voimavarojaan ja ominaisuuksiaan käyttäen. Myös toimintaan pienieleisemmin osallistuminen, sivusta seuraaminen tai siihen osallistumatta jättäminen on osallisuutta. (Turja 2011, 41–53.)

Osallisuuden tukemisen prosessi on pitkäjänteinen. Kun aikuisella alussa ollut osallistava rooli ajan kuluessa pienenee, muuttuvat osallisuuden mahdollisuudet suuremmiksi. Lapsiryhmä voi osallistua enemmän ideointiin tai heidän omasta ideastaan nousevan toiminnan suunnitteluun. Osallisuus ei toteudu kokonaisuutena, jos yhteisöllä ei ole myös mahdollisuus käydä palautekeskustelua muun muassa toiminnan toteutumisesta, suunnitelmien onnistumisesta, muutosehdotuksista ja tuntemuksista. Kaikilla lapsilla ei ole mahdollisuutta tai kykyä ilmaista palautetta sanoin. Tällöin muodostuu tärkeäksi luottamuksellinen ja hyväksyvä ilmapiiri ja vaihtoehtoiset itsensä ilmaisemisen keinot. Näistä esimerkkeinä voidaan pitää muun muassa ilmeet, tunnetilakortit, koodivärit, säätö-tila-symboliikka tai pehmolelun avulla viestiminen. Lapselle osallisuuden keinoja ovat muun muassa havainnoiminen, tutkiminen, ihmetteleminen, kysyminen, aistiminen, kertominen ja oivaltaminen. (Kauppinen, Sommers-Piironen, Vainio, Mäkelä, Vilmilä & Kataja 2011.)

Lasten osallisuuden mahdollisuudet muovautuvat lapsen osallisuuden taitojen mukaan. Ensin osallisuus liittyy lapsen henkilökohtaisiin valintoihin. Myöhemmin taitojen karttuessa lapsen osallisuus liittyy lasten keskinäiseen toimintaan, aikuisten ja lasten yhteiseen toimintaan ja vielä myöhemmin suurempiin asioihin ja laajempiin yhteisöihin. Näillä käsitteillä lapsen osallisuuden kehittymistä on kuvattu lapsen osallisuuden moniulotteisuuden malissa vuonna 2011. Saman mallin mukaan lapsen valtaistuminen ilmenee kasvavana osallisuutena, joka alkaa mukana olost, jatkuu kuulluksi tulemisen, vaihtoehtoista valitsemisen ja omien aloitteiden kehittymisen kautta neuvottelukykyyn. (Turja 2011, 49.) Hyvänä esimerkkinä osallisuuden mahdollistamisesta ja osallisuuteen kasvamisesta voi mainita Jyväskylässä lasten ja nuorten monialaisen kaupunkiohjelman, jota on toteutettu vuosina 2012–2015 ja joka antaa uskoa lasten ja nuorten osallistumishalukkuuteen ja osallisuuden taitojen kehittymiseen. (Jyväskylän kaupunki 2015.)

Kokonaisena osallisuuden syklinä toteutettu toiminta tukee lapsen empatian tunteiden syntymistä ja jokaisen yhteisön jäsenen yksilöllisyyden arvostamista. Korkealle kehit-

tynyt osallisuus on yhteistoimintaa lasten ja aikuisten välillä, jonka perusajatuksena on yhdenvertaisuus. Vaikka osallisuus on yksilöllisesti toteuttavaa, ei osallisuus ole kuitenkaan lapsen tahdon mukaan toimimista tai lapselle vallan luovuttamista. Suunnitelmat, toimintamallit, säännöt ja päätökset toteutetaan yhdessä pohtien. Jokainen voi tuoda ilmi omat ajatukset ja perustelut, mutta yhteisössä yhdessä päätetään yhteiset säännöt ja linjaukset. Osallisuus voi toteutua osana varhaiskasvatuksen päivittäistä arkea, hetkittäisinä projekteina tai pidempi kestoisina toimintajatkumoina. Aikuiselta osallisuuden tukeminen vaatii asennemuutoksia, avoimuutta ja uuden, tasavertaisemman valta-asetelman hyväksymistä. Osallisuuden tukemisen mahdollistaminen vaatii heittäytymistä, aitoa läsnäoloa, luovuutta ja sopeutumista ennalta arvaamattomiin käänteisiin ja ratkaisuihin. (Kauppinen ym. 2011.)

3.2.3 Esimerkkejä osallisuutta tukevista toimintarungoista

Lasten osallisuutta voidaan tukea ja mahdollistaa käyttämällä erilaisia ryhmäkohtaisia, arkiseen toimintaan vakiintuneita toimintarunkoja. Tuttu toimintarunko tukee lapsen uskoa tapahtumiin ja luo varmuutta siitä, mitä lapsi kokee häneltä odotettavan toiminnan aikana. Jokainen ryhmä voi tehdä oman, heidän tarpeisiinsa sopivan toimintarunگون, mutta valmiitakin toimintarunkoja sovellettavaksi löytyy useista toiminnallisista menetelmiä kuvaavista kirjoista. Lasten osallisuuteen oppimisen tasolla on merkitystä, kun valitaan kyseisessä ryhmässä käytettävää toimintarunkoa.

Liitän alle kaksi esimerkkirunkoa, jotka kirjoitin aiemmin opintojeni aikana tehtävään, jossa käsittelin lasten osallisuuden tukemisen mahdollisuuksia varhaiskasvatusympäristössä. Esimerkki numero 1 sopii lapsiryhmälle, jonka osallisuuden taidot ovat vielä vähäiset. Esimerkki numero 2 on tarkoitettu osallisuuteen enemmän harjaantuneen lapsiryhmän käyttöön. Oleellinen ero toimintarungoissa liittyy ohjaavan aikuisen rooliin, joka muuttuu johdattelijan ja mallin näyttäjän roolista vähitellen tasavertaiseksi osalliseksi, joka tarvittaessa tukee ja kannustaa lapsia toiminnan aikana.

ESIMERKKI numero 1

1. Aikuinen tuo tarinan, kuvan, teeman, toiminnan tai muuta sellaista. lapsiryhmään tai kuvailee tulevan tapahtuman tai toiminnan ideaa.

2. Lapset osallistuvat ryhmänä muun muassa idean muokkaamiseen, lisäsuunnitteluun, tehtäväjakoon ja kyseisen toiminnan pelisääntöjen tekemiseen.

3. Lapset osallistuvat suunnitellun idean toteutukseen.

4. Lopussa keskustellaan tuntemuksista, odotusten täyttymisistä, pelisääntöjen toteutumisesta.

ESIMERKKI numero 2

1. Lapsiryhmä ideoi heille mielekästä ja merkityksellistä toimintaa, tapahtumaa, opimistilannetta tai muuta sellaista. yhdessä aikuisen kanssa.

2. Idean toteuttamisen suunnitteluun keskitytään vielä erikseen lapsiryhmän kanssa yhdessä tai tarvittaessa aikuinen miettii yksityiskohdat tarkemmin.

3. Lapset osallistuvat suunnitellun idean toteutukseen ja palautekeskusteluun kuten edellisessäkin esimerkissä. (Eklund 2014.)

3.3 Muita opinnäytetyössä esiintyviä käsitteitä

Opinnäytetyöni idea syntyi tarpeesta mahdollistaa omiksi voimavaroikseni nousseiden *mielikuvituksen* ja *luovuuden* kehittymistä varhaiskasvatuksen ympäristössä. Opinnäytetyössäni luovuudella tarkoitan yleisellä tasolla luovasti ajattelemista, omien ratkaisumallien miettimistä ja ennakkoluulottomasti haasteisiin ja ongelmiin tarttumista.

Luovaan ajatteluun voi oppia pienillä toisin ajattelemista tukevilla elementeillä. *Mielikuvituksella* tarkoitan tässä opinnäytetyössä muun muassa ihmisen kykyä nähdä asioita mielessään tai keksiä uudenlaisia lähestymistapoja totuttujen rinnalle. *Mielikuvilla* tarkoitan sielun silmillä asioiden näkemistä ja mielikuvittelemisella tarkoitan kykyä keskittyä kuulemaansa niin hyvin, että voi nähdä mielessään asian, tilanteen tai laa-

jemman kokonaisuuden, josta kerrotaan. Mielikuvittelemisen taidolla koen itse olleen minulle suuri merkitys oppimisen tukena.

Luovuus ja mielikuvitus kulkevat usein käsikkäin tai ainakin löyhästi toisiinsa kytkettyinä. Niiden käyttöä voi harjoittaa monilla eri harjoitteilla. Luovuus voidaan tulkita monen eri näkökulman kautta. Luovuuden ja mielikuvituksen merkitys taiteen ja kulttuurin luomisessa on kiistaton. Modernimpien tulkintojen perusteella luovuudella sanotaan olevan lähes saumaton yhteys ongelmanratkaisutaitoon ja kehittämistyöhön. Ongelmia voidaan ratkoa ilman mielikuvitustakin, jos on jokin valmis malli, millä ongelma on ratkaistavissa. Mielikuvituksen ja luovuuden rooli korostuu niissä tilanteissa, joissa aiempaa ratkaisumallia ei ole olemassa. Luova ajattelu mahdollistaa uusien prosessien ja ratkaisumallien kehittämisen ja totutusta poikkeavin keinoin toimimisen. Lapsen luovuus ilmenee ennakkoluulottomana ajattelu- ja toimintatapana, sekä innovatiivisuutena. Luovaan ajatteluun ja mielikuvituksen käyttämiseen oman toiminnan kehittämisessä tai yhteisen päämäärän saavuttamisessa voidaan oppia. (Kotsalainen 2014, 6.)

Mielikuvituksen rikastuttamisesta tai mielikuvien muodostumisen tukemisesta puhun myöhemmin toiminnallisen osion tapaamiskertojen yhteydessä. Tarkoitin näillä käsitteillä erilaisia keinoja, joiden avulla houkuttelin lapsia käyttämään aistejaan ja mielikuvitustaan tarinaan osallistumisen välineenä. Mielikuvituksen käyttämisen ja kehittymisen tukena voidaan käyttää monia erilaisia virikkeitä. Opinnäytetyöni aikana käytin tunnelman ja tilanteen vaikuttavuuden tukena muun muassa aistivirikkeitä, kankaita, valoja, pienesineitä, kukkia ja rooliasusteita. Aistivirikkeinä käytin ääniä, tuoksua ja materiaaleja, sekä myöhemmin myös makuja. Tilan muuntaminen pienillä muutoksilla normaalista ja tutusta tilasta toimitilasta poikkeavaksi, toimii myös hyvin mielikuvituksen herättäjänä.

Samassa yhteydessä puhun myös *innostamisesta*, jolla tarkoitan omaa esimerkkiäni ja kannustavaa, iloista lapsen kohtaamista, jolla pyrin saamaan esimerkiksi aran lapsen mukaan toimintaan hänelle sopivin keinoin. Innostaminen pohjautuu menetelmällisesti *sosiokulttuuriseen innostamiseen*, joka tukee muun muassa itsetunnon kehittymistä ja omien voimavarojen sekä arkipätevyyksien tunnistamista. Sosiokulttuurinen innostaminen on käytössä laajalti sosiaalialalla. Se on persoonalla tehtävän asiakkaan kohtaamisen ilmenemismuoto, jonka tarkoituksena on tukea asiakasta osallistumaan toi-

mintaan, uskomaan omiin taitoihin, arvostamaan itseään ja näkemään oman merkityksellisyytensä. Usein sosiokulttuurista innostamista käytetään uusien asioiden käyttöön ottamisen yhteydessä tai uusien tilanteiden kohtaamisessa. Sosiokulttuurinen innostaminen on vuorovaikutuksellinen väline, joka perustuu positiivisuuteen ja aitoon läsnäoloon sekä asiakkaan arvostamiseen. Sosiokulttuurinen innostaminen toimii hyvin myös varhaiskasvatuksessa, ja sitä on käytetty paljon myös tiedostamattomalla tasolla luontaisesti innostaen. (Kurki 2000.)

Kirjoittaessani ”*Opinnäytetyössäni halusin löytää keinon, jolla voisin tuoda tarinoihin liittyvää lumoavuutta lapsiryhmään - -*” (ks. sivu 8), tarkoitan lumoavuudella tunnetta, jonka usein koen tarinoita lukiessani. Satujen maailma on ihmeellinen ja kaiken mahdollistava kokonaisuus, jonka turvissa koen edelleen aikuisenakin saavani antaa kaiken keksimisen ja haaveilemisen toteutua ilman rajoituksia. Tarinoiden kuunteleminen ilman valmiita kuvituksia mahdollistaa jokaisen oman mielen aktivoimisen asioiden hahmottamiseen ja aistimiseen. Jokaisella ihmisellä on omat mieltymykset ja haaveet, siksi jokaisen täydellinen satumaailma on omanlaisensa. Itse itselle mietittynä maisemat, tunnelmat ja tuoksut on helpoin saada juuri omaa mieltä hyväileviksi. Osa tarinoiden vetovoimasta perustuu haaveilemiseen ja todellisuudesta irtautumiseen. Lumoavuudella tarkoitan voimakasta positiivista tunnetta, joka pitää kuuntelijan otteessaan pitkään, ja joka tuntuu vaikuttavuuden tunteena. Lumoava tarina tai mielikuva voi pysyä muistissa loputtomiin.

Tunteiden tulkitsemisella tarkoitan tämän opinnäytetyön yhteydessä lasten tekemää mielialakartoitusta sekä omista kokemuksista ja aistimuksista kertomista. Lapset kertoivat toiminnan aikana minulle ja toisilleen muun muassa, mitä tunteita heissä heräsi, kun soitin tarinan tueksi erilaisia ääniä. Lapset kertoivat myös jännittävien kohtausten keksimisen ja leikkimisen yhteydessä kokemistaan tunteista ja mielialoista. On tärkeää oppia tunnistamaan omat tunteet, niiden taustalla olleet syyt ja kertomaan niistä muille. Muille kertominen mahdollistaa ymmärryksen ja empatian syntymisen ja tukee myös lapsen minäkuvaa, kun lapsi huomaa, ettei olekaan tunteidensa kanssa erilainen kuin muut.

Käsitteistössä käytän osallisuuden lisänä *osallistuminen*-ilmaisua, niissä yhteyksissä, joissa puhun toimintaan osallistumisesta, en osallisuuden toteutumisesta. Osallistuminen voi olla vastentahtoista tai toisen ohjauksen tai houkuttelemisen seurausta, mutta

se voi olla myös ensiaskel kohti osallisuuden toteutumista. Pienenä lapsena osallisuuden opitaan aikuista ja muuta ryhmää matkimalla ja toimintaa seuraamalla sekä siihen pieni eleisemmin osallistumalla. Osallisuuden yksilöllisyys näkyy eritasoisina yhteisöön kuulumisina ja erilaisina osallisuuden ilmentyminä. Myös toimintaan passiivisemmin osallistuminen tai osallistumatta jättäminen voivat olla merkki osallisuudesta. Tästä syystä haluan pitää osallistuminen- ilmaisun osana tätä opinnäytetyötä ilman, että se tulkittaisiin osallisuus käsitteen väärin tulkitsemiseksi.

4 SATUKAARI-TOIMINNAN PERUSTEET

Yksi Satukaari-toiminnan perusajatus oli tehdä lapsiryhmän kanssa yhteinen tarina, joka muodostuisi tapaamiskertojen aikana toteutetusta toiminnasta. Satukaari-toiminta on muunneltavissa erilaiseksi ryhmän, käytettävissä olevan ajan, tilan ja resurssien mukaan. Ei ole olemassa vain yhtä oikeaa tapaa toteuttaa Satukaari-toimintaa. Muunneltavuuden myötä toiminta voi tähdätä eri kerroilla eri asioihin. Pilotointina toteutetun toiminnan lopputuotteena tehty tarina on vain yksi esimerkki, johon toiminnalla voidaan tähdätä.

Tietopohjana käytetty narratiivisuus näkyy Satukaari-toiminnan toteutuksessa juonellisen toimintarungon käyttämisenä sekä juoneen keksittyjen asioiden toiminnalla toteen tuomisena. Narratiivisuus näkyy tarinan elävöittämisenä, kokemusten elävöittämisenä, tuntemusten mahdollistumisena ja yhteisessä juonessa muistelemisen ja keräämisen avulla kiinni pysymisenä. Lapsen osallisuus näkyy Satukaari-toiminnassa muun muassa siinä, että lapset ovat toiminnan muotoutumisessa avainasemassa. Lapset keksivät tarinaan lisättävät asiat, käyttäen osallisuudelle tyypillistä asetelmaa, jossa jokaisella on oma näkemyksensä, mielipiteensä, arvonsa ja merkityksensä, mutta päätökset yhteisestä linjasta tehdään ryhmänä. Osallisuus toteutuu myös toimintahetkissä keksittyjen asioiden omalla tavallaan toteuttamisessa. Vaikka ryhmänä toteutetaan samaa toimintaa, jokaisen osallisuuden taso ja kokemus on silti yksilöllinen.

4.1 Pilotointina toteutetun Satukaari-toiminnan prosessin kuvaus

Satukaari-toiminnan pilotointiryhmäksi valikoitui 9 lapsen suuruinen lapsiryhmä. Lapsiryhmään kuului myös yksi erityislapsi. Lapset olivat iältään 5–6-vuotiaita. Toiminnallisia tapaamiskertoja havainnoimassa oli lastentarhanopettaja. Erityislapsen avustaja oli myös paikalla tapaamiskertojen aikana. Tapaamiskertoja oli kuusi kappa-

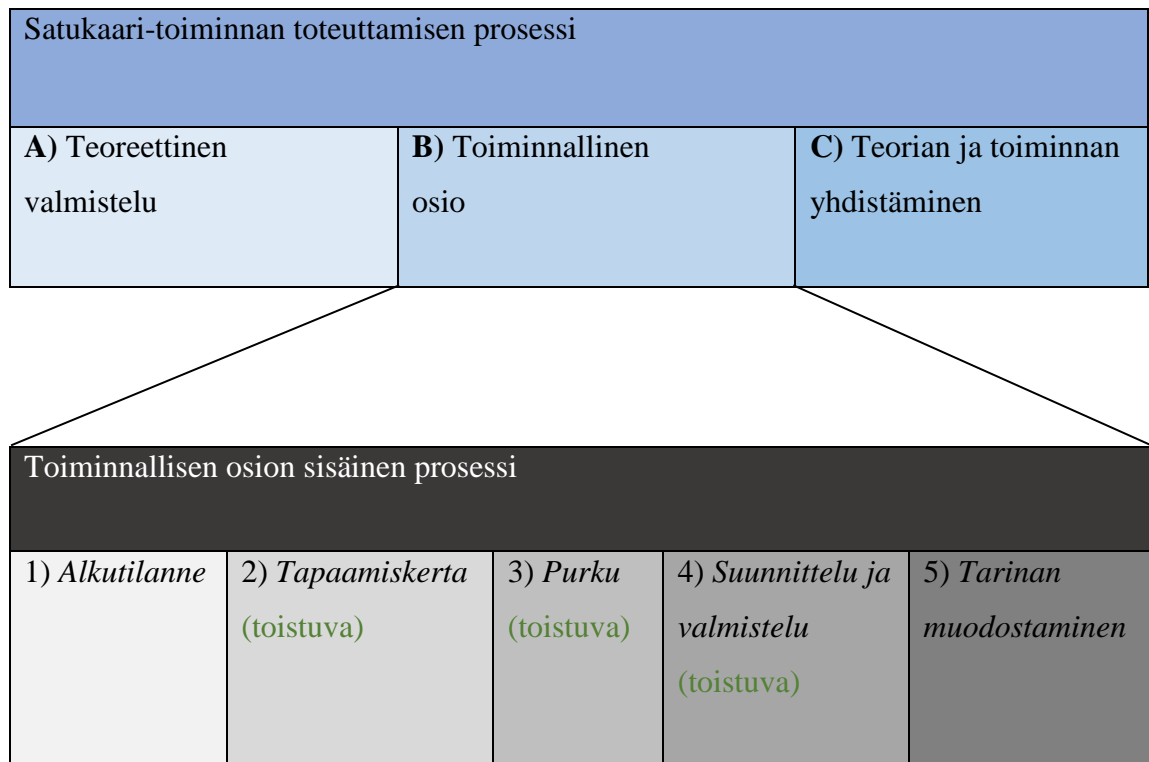
letta, ne toteutettiin kerran viikossa ja jokainen tapaamiskerroista kesti noin yhden tunnin pituisen ajan.

Kuvassa 1 näkyvä toiminnallisen osion sisäinen prosessi muotoutui mielessäni ennen toiminnallisen osion toteuttamista pääosin käytännön toteutuksen vaatimusten pohjalta. Toiminnan raameiksi sovitut kuusi kertaa piti sitoa jotenkin yhteneväiseksi, tarinan muotoutumista palvelevaksi prosessiksi. Tapaamiskertojen väliin muotoutui luontevasti paikka purkaa edellisen kerran havainnot ja tarinaan keksityt yksityiskohdat sekä liittää tarinaan keksityt asiat seuraavaan tapaamiskertaan muun muassa suunnittelemalla tarinan elävöittämisessä käytettäviä leikkejä, toimintoja tai lavasteita.

Ennen lopullista toiminnallisen osion sisäisen prosessin muotoutumista tutustuin lisää projektilähtöiseen työskentelyyn, joka toimii myös lapsen osallisuutta tukevana toimintamallina. Projektilähtöiselle työskentelylle ominaista on sen poikkeaminen aikuislähtöisestä toiminnasta. Projektilähtöisyyden samankaltaisuus Satukaari-toiminnan idean kanssa näkyy toiminnan kestossa, siihen käytetään aikaa useita päiviä, viikkoja tai jopa kuukausia. Aikuinen on mukana toiminnassa, toimii lasten innostajana, tukijana ja turvana, mutta lapsiryhmä ohjaa toimintaa ennalta arvaamattomiin suuntiin. (Parikka-Nihti 2011, 47–49.)

Projektilähtöisen toiminnan pohjalla on ongelmalähtöinen tai tutkimuksellinen näkökulma, jota toiminnan aikana selvitetään. Satukaari-toiminnassa tämä näkyy alkutilanteen herätteiden avulla muodostettavassa yhteisessä mielikuvassa ja yhdessä keksityssä perusjuonessa tai -ongelmassa. Toiminnan pohjaksi on suunniteltu runko, jonka varaan toiminta on ajallisesti ja tilallisesti suunniteltu, mutta runko ei ole vakiintunut tai pysyvä, vaan se elää toiminnan vaatimalla tavalla lasten ehdoilla. Projektit voidaan toteuttaa määräaikaan sidottuina, tai jättää ajallinen määränpää määrittämättä ja asettaa projektille jokin muu tavoite, josta selviää projektin olevan valmis. Sama logiikka toimii myös Satukaari-toiminnan toteuttamisessa ja muuntelussa. (Parikka-Nihti 2011, 47–49.)

Kokonaisuutena Satukaari-toiminnan toteuttamisen prosessi piti sisällään osiot: **A)** Teoreettinen valmistelu, **B)** Toiminnallinen osio ja **C)** Teorian ja toiminnan yhdistäminen (kuva 1). Tässä opinnäytetyössä kuvailen ensisijaisesti toiminnallisen osion toteuttamista.

Kuva 1. Satukaari-toiminnan toteuttamisen prosessi ja toiminnallisen osion sisäinen prosessi

Kuvassa 1 teoreettisen valmistelun vaihe **A)** koostui Satukaari-toiminnan perusidean kehittämisestä ja teoreettisen tietopohjan hankkimisesta, toiminnallisen osion vaihe **B)** sisäisen prosessin kuvaan tarkemmin tarkasteltavana osiona hieman myöhemmin. Teorian ja toiminnan yhdistämisen vaiheessa **C)** kirjoitin opinnäytetyöni yhdistäen teoreettisen tietopohjan ja toiminnallisen osion havainnot yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.

Toiminnallisen osion sisäinen prosessi (kuva 1) koostui useista eri palasista, ja se toisti osaa palasista useaan kertaan, koska toiminta toteutettiin usealla eri tapaamiskerralla. Toiminnallisen osion prosessi piti sisällään viisi eri vaihetta: 1) *Alkutilanne*, 2) *Tapaamiskerta*, 3) *Purku*, 4) *Suunnittelu ja valmistelu* sekä 5) *Tarinan muodostaminen*.

Koko toiminnallisen osion valmistelu alkoi toiminnallisen osion sisäisen prosessin vaiheesta 1) *alkutilanne* (kuva 1), joka koostui alkutarinan luomisesta sekä tarinan tukena käytettävien äänien, tuoksujen ja materiaalien etsimisestä ja valitsemisesta. Kerroin alkutilanteen valmisteluista ja alkutarinan tekemisessä huomioitavista seikoista tarkemmin toiminnasta kerrottaessa omana kappaleenaan, koska alkutilanteen valmistelut määrittivät toiminnan suuntauksia valmisteluista selkeästi eniten, eivätkä valmis-

telut tässä mittakaavassa toistuneet viikoittain. Myöhempien tapaamiskertojen valmistelut ovat huomioitu kyseessä olevaa tapaamiskertaa kuvaavissa kappaleissa.

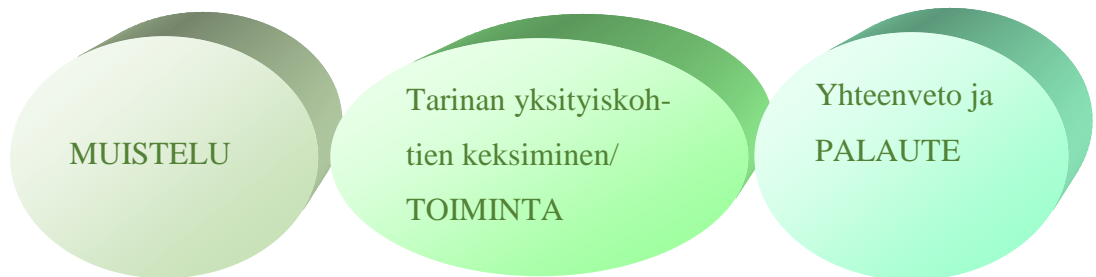
Toiminnallisen osion sisäisen prosessin vaihe 2) *tapaamiskerta* (kuva 1) sisälsi tapaamiskerroittain vaihtelevia toimintoja. Tavoitteena oli toteuttaa lasten kanssa yhdessä tehtävä tarina. Tarinaa kerrottu sanallisesti vaan pohdittiin osallisuutta tukevasti yhdessä tarinalle runko, jota leikkimällä ja elävöittämällä tarina muotoutui. Tapaamiskerroilla oli yhteisenä tavoitteena saada tarinan muotoutuminen etenemään. Koska tarina muotoutui lasten keksimänä ja toteuttamana, ei selkeitä ennakko-odotuksia yksittäisen kerran saavutuksista voinut muodostaa valmiiksi. Tapaamiskerroittain olin suunnitellut teemat, joita kyseisellä kerroilla olisi hyvä pohtia tai tuottaa, mutta tarinan muotoutumisen rytmi ja suuntaukset olivat ennalta-arvaamattomia, kuten osallisuutta tukevat ja toiminnalliset toiminnot yleisestikin ovat. Tapaamiskertojen kuvauksessa myöhemmin käsittelen myös eri tapaamiskertojen tavoitteita tarkemmin. Havainnointivälineinä tapaamiskerroilla käytin lasten kanssa yhdessä tehtäviä piirroksia ja muistiinpanoja, tapaamiskerran jälkeen kirjoittamiani muistiinpanoja, digitaalista äänitallennetta ja havainnoijana toimineen lastentarhanopettajan havaintoja ja palautetta. Lapsilta sain osan palautteesta sanallisesti heti toimintakertojen lopussa. Osan palautteesta lapset antoivat heille tutuilla säätila-symboleilla, joilla kuvasivat omaa mielialaansa toiminnan aikana ja sen jälkeen.

Toiminnallisen osion sisäisen prosessin vaiheen 3) *purku* (kuva 1) aikana kertasin omat kirjalliset havaintoni, lastentarhanopettajan kertomat havainnot ja palautteen sekä lasten antaman palautteen. Toiminnallisen osion sisäisen prosessin vaiheessa 4) *suunnittelu ja valmistelu* (kuva 1) vastasin havaintoihin, palautteeseen ja tarinaan liittyviin seikkoihin suunnittelemalla seuraavan tapaamiskerran sisältöä, ja etsimällä sekä itse tekemällä tarvittavia välineitä ja rekvisiittaa. Vaiheet 2,3 ja 4 toistuivat useita kertoja toiminnallisen osion aikana. Vaihe 2 toistui 6 kertaa, vaiheet 3 ja 4 toistuivat 5 kertaa. Toiminnallisen osion prosessin päätteeksi toteutin toiminnallisen osion sisäisen prosessin vaiheen 5) *tarinan muodostaminen* (kuva 1), josta kerron tarkemmin toiminnasta kerrottaessa omana kappaleenaan.

4.2 Satukaari-toiminnan tapaamiskerran sisäinen runko

Satukaari-toiminnan tapaamiskertojen selkeyttämiseksi muodostin toiminnalle rungon (kuva 2), jota noudatin jokaisen tapaamiskerran aikana. Ensimmäinen kerta poikkesi

hieman muista tapaamiskerroista, koska silloin aloitus sisälsi laajemmin ohjeita toimintaan osallistumiselle sekä alkutarinan. Viimeinen tapaamiskerta oli sisällöltään lasten omien mielikuvien piirtämistä, jolloin runko poikkesi muista tapaamiskerroista huomattavasti.

Kuva 2. Satukaari-toiminnan tapaamiskerran sisäinen runko

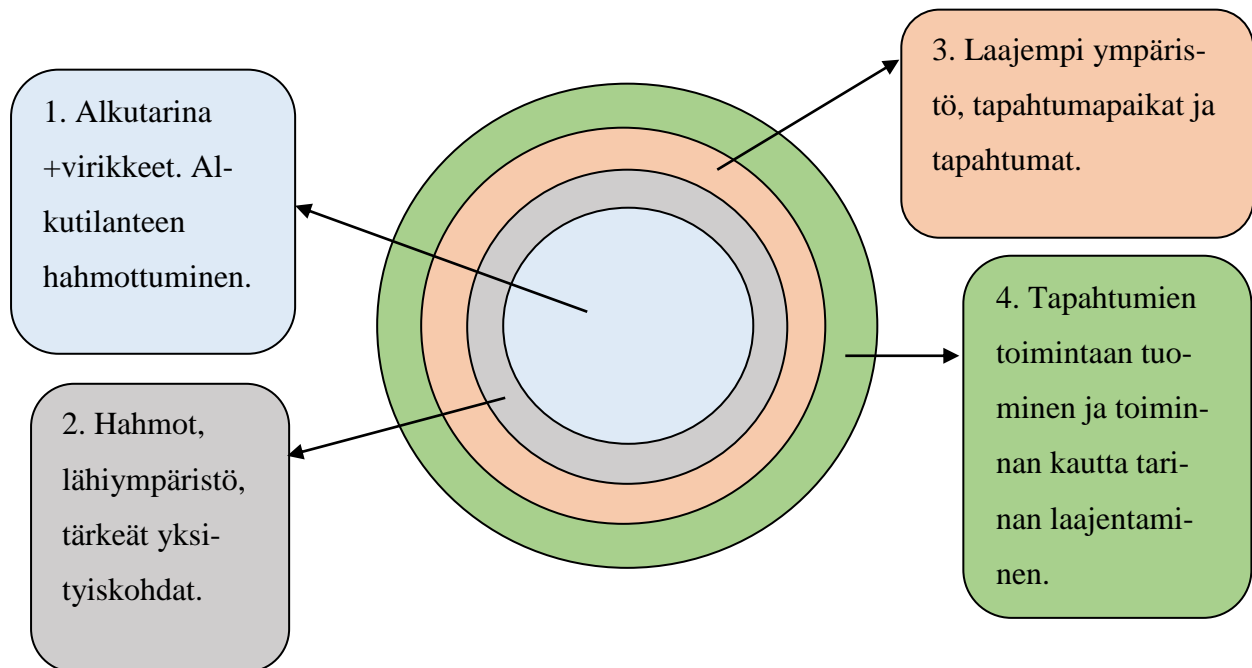
Muiden kertojen (kerrat 2–5) runko alkoi aina muistelulla (kuva 2), jolloin muisteltiin edellisen kerran tapahtumia, keksittyjä asioita sekä tehtyjä asioita. Muistelu mahdollisti tarinasta kiinni saamisen ja tunnelmaan virittymisen myös niille lapsille, jotka eivät välttämättä olleet paikalla edellisellä kerralla. Muistelu oli välillä keskustellen muistelemista. Joinain kertoina muisteluna luettiin tarinan alku uudelleen tai kuunneltiin tarinaan liittyneitä ääniä uudelleen.

Muistelun jälkeen tarinan rakentamista jatkettiin toiminnalla (kuva 2), joka oli jokaisella kerralla toisistaan poikkeava. Kuvaan 2 toiminnan lisäksi nostin tarinan yksityiskohtien keksimisen koska tarina täydentyi jokaisella tapaamiskerralla toiminnassa esille nousseilla asioilla. Käsittelen myöhemmin eri toimintoja osana tapaamiskertojen sisällön käsittelyä. Tapaamiskerran lopussa jälleen koottiin kyseisen kerran oleellimmaksi uudet asiat kertaamalla niitä keskustelemalla ja ylös kirjaamalla. Käytän tästä koontivaiheesta nimitystä yhteenveto (kuva 2). Lopun yhteenvedon aikana lapset saivat antaa vapaasti sanallista palautetta tapaamiskerrasta ja Satukaari-toiminnasta laajemminkin niin halutessaan. Lisäksi lapset laittoivat heille tutuilla säätila-symboleilla kuvallisen mieliala-palautteen seinälle.

4.3 Tarinan muodostumisen malli

Kuvassa 3 kuvattu tarinan muodostumisen malli on esimerkki tarinan muodostumisesta. Se ei ole suora toisinto pilotointina toteutetusta Satukaari-toiminnasta eikä tarinan tarvitse aina muotoutua kuvan osoittaman esimerkin mukaisesti. Tarinan muodostumi-

sen mallia suunnitellessani huomioin lapsiryhmän tarpeet muun muassa keskittymiseen liittyen. Jokaisen tapaamiskerran olisi hyvä sisältää ainakin jotain toiminnallista tai liikkumisen sallivaa tekemistä. Mielenkiinto pysyy paremmin kiinni tarinan tekemisessä, jos tapaaminen ei ole puuduttavaa istumista ja vuorotellen puhumista. Tarinan muodostumisen mallissa (kuva 3) kuvatut kerrokset voidaan toteuttaa yhden tapaamiskerran tai useamman tapaamiskerran aikana. Tähän vaikuttaa prosessiin varattu aika sekä toiminnan tavoitteeksi asetettu päämäärä.

Kuva 3. Tarinan muodostumisen malli

Satukaari-toiminnassa tarinaa ei kirjoiteta suoraan puheesta tarinaksi, vaan tarinaa eletään, aistitaan, tehdään, pohditaan ja keksitään. Jokainen yksilö saa osallistua keksimiseen, mutta ryhmänä yhdessä päätetään, mitkä asiat tarinan muotoutumiseen vaikuttavat. Valitut asiat kirjataan tai piirretään muistiin, jolloin niihin voidaan palata tapaamiskertojen muisteluvaiheessa (kuva 2) uudelleen. Mahdollisuuksien mukaan äänitallenteen, valokuvaamisen tai muiden vastaavien tallennusmuotojen käyttö helpottaa myöhempää tarinaksi muotoilemista. Oleellisinta tässä tarinan muodostumisen mallissa on tarinan kerroksellinen kasvaminen. Tarina ei ala alkupisteestä ja jatku ”ja sitten—”, ”ja seuraavaksi—” -ilmaisujen kautta jänamuotoisena.

Satukaari-toiminnan tarinan muotoutumisen mallissa tarina kertyy kasvavan lumipallon tekniikan, jolloin kerroksessa 1 (kuva 3) alkutilanne muodostaa pallon ytimen. Alkutilanne pitää sisällään lapsiryhmään aikuisen viemän neutraalin alkutarinan, aistivrikkkeitä ja yhdessä tehtävän tarinallisen alkutilanteen muotoutumisen. Tarkemmin alkutarinan tekemisestä ja pilotointina tehdyn Satukaari-toiminnan alkutilanteesta kerroon myöhemmin. Kerroksessa 2 (kuva 3) on tarinan muodostumisen malliin sijoitettu hahmojen ja lähiympäristön muotoutuminen, sekä tärkeimpien yksityiskohtien esille nouseminen. Tämän kerroksen muotoutuminen voi poiketa huomattavasti esimerkiksi muun muassa toteutuksen rytmin, alkutilanteen sisällön tai lapsiryhmän kiinnostuksen kohteiden mukaan. Tämän kerroksen kohdalla ei ole mainittu toimintaa oleellisena sisältönä, mutta näiden yksityiskohtien keksiminen on mahdollista toteuttaa toiminnalliskein keinoin. Kerroksessa 3 (kuva 3) on tarinan muodostumisen malliin sijoitettu laajemman ympäristön, tapahtumapaikkojen ja tapahtumien muotoutuminen. Tässäkin kerroksessa voi sisältö vaihdella suuresti tilanteen ja ryhmän yksilöllisyyden mukaan huomattavasti. Myös tavat, joilla uudet elementit löydetään tarinaan, voivat vaihdella paljon.

Kerrokseen 4 (kuva 3) on tarinan muodostumisen mallissa suunniteltu tarinan tapahtumien toiminnallista toteuttamista ja toiminnasta uusien juonenkäänteiden tai tapahtumien esille nostamista. Satukaari-toiminnan toteutuksen aikataulutus ja tarinan juonen laajuus vaikuttavat siihen, kuinka monta kerrosta on mielekästä ottaa tarinan muotoutumisen tueksi. Tämä malli on tarkoitettu ohjaavan aikuisen toiminnan tueksi. Lapsiryhmän kanssa tarinan muotoutumisen tukena käytetään muita tarinakohtaisia keinoja. Kerron pilotointina toteutetun Satukaari-toiminnan toteutustavoista tarkemmin myöhemmin, ja kerron samassa yhteydessä myös esimerkkejä muista toteutustavoista. Kerron myös kyseisen tapaamiskerran aikana esiin nousseet huomioitavat seikat tai neuvot kirjasin tapaamiskerroittain paikoilleen. Neuvojen ja ohjeiden kohdalla pitää kuitenkin muistaa, että kahta samanlaista Satukaari-toiminnan toteutusta ei ole olemassa, eikä suoranaista valmista mallia tai ohjekirjasta voi siksi yksityiskohtaisesti lukijalle kirjoittaa.

4.4 Satukaari-toiminta verrattuna muuhun tarinalliseen toimintaan

Satujen maailma on rikkaudessaan paljon käytetty lasten kasvatuksen ja opetuksen yhteydessä. Tietoperusteet osiossa mainitsin jo sadutuksen. Lisäksi erilaisia projekteja

sadun tekemisestä, sadun näyttelemisestä, sadun leikkimisestä ja sadun avulla oppimisesta on toteutettu vuosien saatossa useita. Opinnäytetyössä, *"Vau, sadun maailma!" Lapsilähtöinen projekti - Lasten sadut näkyviksi luovin menetelmin*, on lähestytty ai-
 hetta osittain samoin toiminnallisin keinoin kuin Satukaari-toiminnan ideassa lähestytään. (Huuppola, Rissanen & Myllys 2009.) Heidän opinnäytetyössään on käytetty toteutuksen tukena sadutusta, kuvallista ilmaisua ja draamaseikkailua. Satukaari-toiminnan idea poikkeaa heidän opinnäytetyöstään muun muassa sadutuksen osalta. Heidän opinnäytetyössään sadutus toteutettiin perinteisesti kertatoteutuksena, kun Satukaaren ideassa yhteinen, kasaava juoni muokkaa toiminnan ryhmäkeskeisemmäksi ja suunnitellummaksi sekä mielikuvituksen lisäksi myös muistia enemmän tukevaksi toiminnaksi. Sadutus toteutetaan usein yksilötyönä tai ryhmätyönä niin, että yhteistä jatkuvaa juonta ja tavoitetta ei ole asetettu. Ryhmänä toteutettavan toiminnan etuna on myös ryhmätyötaitojen kehittyminen ja yksilön aseman vahvistuminen osana ryhmää.

Aivan uusi opinnäytetyö, joka on valmistunut vasta Satukaari-toiminnan pilotoinnin jälkeen vuonna 2014, *Satutyöskentely päiväkodin leikkikulttuurin rikastajana*, pohjautuu pitkälti samoihin ideologioihin kuin Satukaari-toimintakin. Siinä tavoitteena on leikkikulttuurin rikastaminen. Yhtenäisenä näkemyksenä kyseisessä opinnäytetyössä on tarinoiden merkitys lapsen mielikuvituksen, leikin ja kasvamisen elävöittämisessä. Yhteistä oli myös projektilähtöisen työskentelyn ja toiminnan malli, jossa toiminta ei rajoitu vain yhteen toimintakertaan, vaan siihen saadaan syvyyttä jatkumolla. (Hietala, Ilmonen & Välimäki 2014.) Nämä satujen maailmaan sijoittuvien projektien esimerkit tukevat näkemystäni tarinoiden merkityksestä lapsen kehittymiselle. Satukaari-toiminta on yksi keino tuoda tarinallisuutta osaksi varhaiskasvatuksen arkea. Erityisominaisuudeksi Satukaari-toiminnassa nousee toiminnan muunneltavuus ja soveltamisen mahdollisuuksien rajattomuus. Lapsen osallisuus on osana monia uusia tutkimuksia ja projekteja. Tämän opinnäytetyön lähteistä löytyy varhaiskasvatuksen osallisuutta hyvin ohjaava toimintamalli Pelastakaa lapset ry:n *Lapsen ääni – tarina minulta*.
Osallisuus on jotain, mikä kuuluu kaikille ihmisille. Aina.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävä

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kokeilla Satukaari-toimintaa päiväkotiympäristössä ja saada muodostettua Satukaari-toiminnasta käyttökelpoinen toimintamalli. Opinnäyte-

työn tehtävänä oli Satukaari-toiminnan pilotointi varhaiskasvatuksessa. Tämä opinnäytetyö esittelee pilotointina toteutetun kokeiluversion, joka toimii toiminnan mallina ja esimerkkinä.

Tavoitteena on saada muodostettua Satukaari-toiminnasta käyttökelpoinen toimintamalli varhaiskasvatuksen käyttöön. Pilotointina toteuttavana toiminnallisena opinnäytetyönä, opinnäytetyön tehtävä ei ole tehdä tutkimusta, vaan kerätä havaintoja pilotointina toteutetusta toiminnasta ja pohtia uuden toimintamuodon käytettävyyttä. Tämä opinnäytetyö keskittyy ensisijaisesti kuvaamaan opinnäytetyön toiminnallista osuutta ja sen aikana tehtyjä havaintoja.

5.2 Opinnäytetyöhön liittyvät luvat

Keskustelin tutkimusluvasta Kouvolan kaupungin varhaiskasvatuksen palvelupäällikön kanssa sähköpostiviesteillä 6.9.2013. Palvelupäällikön mukaan pilotointina toteutettavan opinnäytetyöni toteuttamiseksi ei vaadittu tutkimuslupaa, koska opinnäytetyöni ei sisällä tutkimusta.

Lähetin lasten vanhemmille Satukaari-toimintaa koskevan tiedotteen, jossa kerroin opinnäytetyöstäni ja tulevista toiminnallisista tapaamiskerroista. Samalla pyysin vanhemmilta kirjallisen luvan opinnäytetyöhön liittyvään toimintaan osallistumiselle sekä toiminnan aikana tehtyjen piirrosten mahdolliselle käyttämiselle. Lupakirjeessä kerroin tallentavani toimintahetket digitaalisesti äänitallenteeksi omia havaintojani tukemaan ja myöhempää tarinan kokoamista helpottamaan. (liite 1). Lapsiryhmästä jokainen lapsi sai vanhemmiltaan luvan osallistumiselle. Lupa annettiin täyttämällä ja palauttamalla päiväkodille kirjeessä ollut palautusosio. Sain tiedon lupien saamisesta ensin lastentarhanopettajan välityksellä puhelimessa, ja myöhemmin ensimmäisen tapaamiskerran yhteydessä kirjallisina.

5.3 Toteutusympäristö

Opinnäytetyön suunnittelin toteutettavan varhaiskasvatuksessa, päiväkotiympäristössä. Ennen toiminnallisen osion toteuttamista, kommunikoin sähköpostiviestein Kouvolan kaupungin varhaiskasvatuksen palvelupäällikön kanssa, jolloin toimintaympäristöksi valikoitui Kouvolan kaupungin varhaiskasvatuksen alueella sijaitseva päiväkotikoti. Toiminnan fyysisenä tilana toimi yksi päiväkodin ryhmätiloista.

Huomioin toiminnan suunnittelussa oman suunnitelmani lisäksi tilaajan edustajana kohtaamieni henkilöiden toiveet sekä lapsiryhmän koon ja ikäjakauman. Tilaajan edustajien tapaamisessa esille nousi toivomus ohjaajana toimivan aikuisen tueksi muodostetuista neuvoista tai ohjeista. Toivotut ohjeet ja neuvot kirjoitin toiminnallisen osion kuvauksessa aina kyseessä olleen tapaamiskerran yhteyteen.

6 PILOTIN (TOIMINNALLISEN OSUUDEN) KUVAUS

Satukaari-toiminnan toteutus lapsiryhmässä oli monipuolinen toiminnallinen kokemus, jonka sisällä olevat toimintakerrat olivat ainutlaatuisia ja toisistaan poikkeavia. Toiminnan runkoa olin miettinyt valmiiksi ennen toiminnallisen osion aloittamista, mutta valmiiksi asti en toimintaa tai tarinan muotoutumisen rytmiä voinut suunnitella. Toiminnan pääajatus, lapsista nousevan osallisuuden ja narratiivisuuden yhdistäminen, vaati ehdottomasti sen, että jokaisen tapaamiskerran sisältö oli ensisijaisesti lasten käsissä. Minun roolini toiminnassa oli pitää huolta tasapuolisuuden toteutumisesta ja saada tarinan kannalta oleellimmat asiat kirjoitettua tai piirrettyä muistiin. Alkutilanteessa roolini oli myös selittävä, koska uuden toiminnan pilotoinnille ilmeiseen tapaan, kukaan lapsista ei tiennyt täysin, mitä oli tarkoitus tehdä ja miten.

Tarinaa keksityt tapahtumat herätettiin henkiin leikkimällä niitä. Tarinaan sijoitetut paikat ja asiat tuotiin osaksi seuraavan kerran maisemointia tai lavastusta. Tämän takia oli tärkeää saada tallentaa toiminta äänitallenteelle, jonka varassa tarinaksi kokoaminen oli mahdollista toteuttaa. Satukaari-toiminnalle ominaisesti toiminnan rakenne on ennalta arvaamatonta ja muuntuvaa. Itse suunnittelin silti tapaamiskertojen sisäisen mallin niin, että lapset pääsivät säännöllisesti tekemään ja kokemaan tarinaa pelkän keksimisen sijaan.

6.1 Alkutilanteen valmistelu

6.1.1 Alkutarina, aistivirikkeet ja lavastus

Opinnäytetyönä olevan Satukaari-toiminnan toiminnallisen osuuden alkua ennen kirjoitin ensimmäistä tapaamiskertaa varten pienen alkutarinan, jonka lisäksi valitsin erilaisia aistivirikkeitä mielikuvien muodostumista tukemaan. Alkutarinan kirjoitin itse. Valmista satua tai sadun osaa en halunnut käyttää koska halusin olla varma, ettei kukaan lapsista tuntenut tarinaa aiemmin. Tarina oli sävyltään neutraali, jotta se ei antai-

si liian valmiita mielikuvia lapselle alkutilanteesta. Tarinassa käytin kuvailevaa kirjoitustyyliä, jotta tarina saisi lapset kiinnostumaan tarinasta ja jotta lapsille syntyisi mielikuvia tarinan paikasta ja alkutilanteesta. Alkutarinassa kuvailin muun muassa maisemaa, sääilmiöitä, tuoksua ja ääniä. Sama alkutarina on valmiin tarinan aloituskappaleena (liite 2/2).

Tarinan tueksi keräsin aistivirikkeitä. Käytin ääninäytteitä, tuoksunäytteitä ja tunnusteltavia materiaaleja alkutarinan lisänä. Ääninäytteitä minulla oli valmiina omalla tietokoneella. Osan ääninäytteistä tallensin itse puhelimellani. Ääninäytteiksi valikoin alkutarinaan sopivia ääniä; kellon tikitys, kuorsaus, haukottelu, lintujen laulu, kimalaisen surina, veden solina ja ukkosen jyrinä. Tuoksuina käytin aitoa mansikan tuoksua ja keinotekoisia kukkaistuoksua. Tunnusteltavina materiaaleina olivat puun pala, vanha avain, leikkiperuukki, lampaan talja ja lelueläimen varpaat. Ensimmäisen kerran lavastukseksi valitsin kaksi led-valosarjaa, keinokukkia ja isoja kankaita. Päiväkodilla oli valmiina sermi, johon pystyin kiinnittämään valosarjat ja kukat. Peitin sermin suurella kankaalla toiminnan alussa, jotta lapsilla säilyi tilanteen jännittävyys ja yllättävyys. Osaa isoista kankaista käytin lattialla toiminta-aluetta rajaamaan.

6.1.2 Ohjeita ohjaavalle aikuiselle

Lähtökohtaisesti koko Satukaari-toiminnan ohjeeksi voin sanoa, että aikuisen pitää uskaltaa heittäytyä toteuttamaan toimintaa, ja luottaa siihen, että toiminnasta tulee hyvää ilman suuria ennakkovalmisteluja ja varmoja toimintaa ohjaavia kaavoja.

Alkutarinan ei tarvitse olla pitkä tai monimutkainen. On suositeltavaa käyttää itse keksittyä tarinaa jo aiemmin mainituista syistä. Valmiit mallit ovat voimakkaasti läsnä lasten leikeissä ja mielikuvissa muutenkin, joten tässä tarinan tekemisen muodossa pyritään välttämään valmiiksi muokattuja elokuvahahmoja tai valmiiden tarinoiden tuttuja juonia. Kuvailevien sanojen käyttö aktivoi lasten mielikuvitusta. Itse ajattelin kirjoittaessani maalaavani sanoilla alkutilanteesta taulua, jonka kuulija pystyisi näkemään sana sanalta selkeämmin. Aloitus voi olla myös itse keksitty loru, laulu tai pantomiimi-esitys. Oleellista alkutarinan muotoilussa on, ettei anneta valmista mallia kaikesta. Siksi vältin tarinan tekstissä sanoja, joilla on yleisesti käytössä yksiselitteinen merkitys. Jätin kertomatta mitä tapahtuu, missä tapahtuu tai kenelle tapahtuu. Kuvailin tapahtumia ääniä, maisemaa ja tuntemuksia kuvailevilla sanoilla ja kerroin asiat pieninä paloina, jotka toivat vähitellen lisää mielikuvien palasia kokonaisuuteen.

Oheismateriaalina, lavastuksena ja aistivirikkeinä voi käyttää monia erilaisia asioita. Alkutilannetta rakentaessa pitää huomioida se, ettei vie lavasteeksi sellaista asiaa, mitä lapset eivät olisi itse tarinaan voineet varmuudella keksiä alkutarinan ja virikkeiden pohjalta. Esimerkiksi valmiista kuvasta on suhteellisen helppo päästä tarinassa alkuun, mutta onko kyseessä silloin lasten mielikuvista rakennettu tarina, vai ohjaajan lapsille syöttämän mielikuvan pohjalta noussut rakennettu tarina.

6.2 Ensimmäinen tapaaminen

Tämän tapaamiskerran sisällössä en kuvaa suunnittelua ja valmistelua uudelleen. Ne tiedot löytyvät aiemmin kerrottuna alkutilanteesta kertovassa luvussa (ks. sivu 28–29). Tavoitteeksi ensimmäiselle tapaamiskerralle olin asettanut lapsiin tutustumisen ja lasten Satukaari-ideaan tutustuttamisen, alkutarinan ja aistivirikkeiden läpi käymisen ja jonkinlaisen yhteisen alkutilanteen mielikuvan muotoilemisen.

6.2.1 Tapaamiskerran toteutus

Lapset tiesivät odottaa Satukaari-toiminnan alkamista, mutta itse toiminnasta heillä ei ollut tietoa valmiina. Yhdessä sovittiin Satukaari-hetkien säännöistä: jokaisella on oikeus osallistua, yksi puhuu kerrallaan, ei ole oikeaa tai väärää mielikuvaa, sadussa kaikki on mahdollista. Sovittiin myös, ettei kenenkään ole pakko tehdä mitään sellaista, mikä tuntuu itsestä pahalta tai liian pelottavalta. Kerroin lapsille alkutarinan. Lapset kuuntelivat tarinaa silmät kiinni. Tarina oli suhteellisen neutraali, jotta se ei antaisi liian valmiita mielikuvia lapsille, mutta silti kuvaileva, jotta se olisi tarpeeksi houkutteleva ja mukaansa tempaava.

Tarinan tueksi toin lapsille kuunneltavaksi ääniä, tunnusteltavaksi erilaisia materiaalien pintoja sekä nuuhkittavaksi tuoksujia. Aistivirikkeisiin lapset tutustuivat sokkona, silmät liinalla sidottuina. Pidin taukoja alkutarinan lukemisessa ääninäytteiden soittamista, tuoksujen nuuhkimista ja pintojen tunnustelua varten. Välillä keskusteltiin ja mietittiin, mitä alkutarinassa lasten mielestä oli, miltä äänet kuulostivat, pinnat tuntuivat ja tuoksut tuoksuivat. Lopuksi mietittiin, mikä olisi alkutarinaa ja aistimuksia yhdistävä asia.

6.2.2 Käytetyt menetelmät, havainnot ja palaute

Tarinan kerronnassa käytin erilaisia äänen painotuksia, taukoja ja puheen rytmitystä tunnelman vahvistamiseksi. Pidin huolta puheenvuorojen tasapuolisuudesta ja kirjasin ylös lasten mielikuvia ja yhteisiä valintoja.

Havaitsin, ettei kaikille lapsille ollut helppoa keskittyä miettimään, mitä kuultu tarina tarkoitti. Osalle oli vaikeaa kertoa omista tarinaan liittyvistä ajatuksista, ja toisilla oli vaikeaa odottaa omaa vuoroa kertomisessa, koskettamisessa tai nuuhkimisessa. Valmiiden lastenohjelmien hahmojen ehdottaminen tarinan päähenkilöksi nousi esille ensimmäisellä tapaamiskerralla. Myöhemmin tätä ilmiötä en enää havainnut. Tähän vaikutti varmasti idean tutuksi tuleminen ja satumaailman mahdollisuuksien kertaaminen. Mielikuvien syntymisen tukena käytin jo aiemmin kerrotusti aistivirikkeitä ja pienimuotoista lavastusta, joka oli tapaamiskerran alussa piilotettuna. Tuin mielikuvituksen käyttämiseen sanallisesti rohkaisemalla ja innostamalla lapsia tarinan keksimiseen. Minun roolini oli ensimmäisellä kerralla opastava ja innostava. Oli tarpeen muistuttaa lapsille, että sadussa kaikki on mahdollista ja että kaiken tarinaan keksityn ei tarvitse olla mahdollista todellisessa elämässä.

Lapset tunnistivat hyvin ääniä ja kertoivat mielipiteitä siitä, mitä tunnusteluista ja äänistä tuli mieleen. Osa lapsista yritti löytää varmuudella oikeaa ratkaisua, vaikka virikkeiden idea oli synnyttää mitä tahansa mielikuvia, ei hakea oikeaa vastausta. Jotkut lapsista toistivat muiden jo sanomia mielikuvia eivätkä joko uskaltaneet tai kehdanneet välttämättä olla eri mieltä vahvimpien lasten kanssa. Aihe oli kuitenkin niin neutraali ja selkeä, että oli olemassa mahdollisuus, että aidotkin mielikuvat olivat vahvasti toistensa kaltaisia. Yksi pojista sai todella nopeasti selkeän ymmärryksen Satukaari-toiminnan ideasta ja osallistui keksimiseen erityisen aktiivisesti ja keskittyen. Osa äänivirikkeistä herätti lapsissa hilpeyttä, osa hieman huolestumista muutamalla lapsella. Paljastin lavastusta portaittain sitä mukaa, kun alkutarinaa ja mielikuvia oli käyty yhdessä läpi. Tavoitteet täyttyivät ja lapset saivat muodostettua yhteisen mielikuvan alkutilanteesta, jonka pohjalta tarinaa jatkettiin seuraavalla kerralla.

Lapset antoivat suoraa, iloista ja innostunutta palautetta heti toiminnan lopussa. Yhteiseksi palautesanaksi nousi sana: *Kivaa*. Sääilmiö-symboleilla laitettavat mielialapalautteet olivat positiivisia: 8 lapsista laittoi aurinkoisen symbolin ja yksi lapsista laittoi puoliksi aurinkoisen symbolin. Lastentarhanopettajan välittömästi antama lyhyt pa-

laute oli kannustava. Hänen mielestään lapset olivat mukana innostuneina ja hyvillä mielin. Hyväksi käytännöksi palautteessa nousi myös se, että pyrin tasapuoliseen puheenvuorojen käyttöön, etteivät vain rohkeimmat lapset saa olla osana tarinan keksimistä.

6.2.3 Ohjeita ohjaavalle aikuiselle

Ensimmäisen tapaamiskerran oleelliset ohjeet kerroin jo alkutilanteen valmistelua käsittelevässä luvussa (ks. sivu 28–29), mutta lisäksi alkutapaamisessa on hyvä muistaa varata riittävästi aikaa toiminnan idean läpi käymiseen, sääntöjen sopimiseen ja riittävän rauhalliseen aloitukseen. Satukaari-toiminnan pilotoinnissa tapaamiskerran pituus oli noin tunti, ja se oli ensimmäisellä kerralla hieman liian lyhyt aika. Toiminnan suunnittelussa kannattaa myös huomioida, onko ensimmäiselläkin kerralla osa sisällöstä toiminnallista. Valmiiksi kannattaa miettiä se, millä keinoilla aikoo sovitut asiat laittaa muistiin.

6.3 Toinen tapaaminen

6.3.1 Suunnittelu ja valmistelu

Toista tapaamiskertaa ennen kuuntelin edellisen kerran äänitallenteen ja luin lasten kanssa muistiin kirjoitetut ja piirretyt asiat. Ensimmäisellä kerralla esille nousi vahvasti mielikuva kesästä, joten etsin lisää kesän vaikutelmaa tukevia oheistuotteita. Lapset havaitsivat ensimmäisellä kerralla kesään liittyviä asioita (kukat, mansikat, lintu, aurinko, nurmi ja lentävät ötökät), mutta huomasivat myös, ettei paikalla ollut yhtään perhosta. Siksi liitin toiseen toimintakertaan perhosten etsintää tuomalla materiaaliksi yhden perhosen ja perhosten kielellä kirjoitetun kirjeen.

Kirjeen perhoskielen keksin itse ja kirjoitin viestiin myös suomennoksen, jotta viestin sisältö olisi selvä. Viestin sisällössä otin huomioon ensimmäisellä kerralla lasten ideissa esiintyneet useat vaarat ja tietäjänaisen, joka lasten sanoja lainaten: ”*tietäisi kaikesta kaiken*”. Muut lavastusmateriaalit olivat ensimmäisen kerran kaltaisia.

Toisen tapaamiskerran tavoitteeksi asetin päähenkilöiden ja lähiympäristön yhdessä keksimisen ja hahmottamisen sekä perhosten viestiin tutustumisen.

6.3.2 Tapaamiskerran toteutus

Tapaamiskerta aloitettiin Satukaari-toiminnan tapaamiskerran sisäisen mallin mukaisesti muistelulla. Koska kyseessä oli vasta toinen tapaamiskerta, luin koko alkutarinan uudelleen ja kuuntelimme myös tukena olleet äänet uudelleen. Muistelun jälkeen toiminnallisessa osiossa keskityttiin miettimään alkutilanteessa ollutta tarinan päähenkilöä. Lapset ehdottivat useita eri ominaisuuksia, joita hahmossa olisi, ja yhdessä päätettiin, mitkä ehdotukset päätyivät tarinaan. Päähenkilölle kuviteltiin pörröinen, pitkä tukka, pyöreät korvat ja isot silmät. Päähenkilö ei tarkemmin ajateltuna ollut ihminen, mutta eläinkään hän ei ollut. Lasten mielestä päähenkilö oli laiha ja pitkäjalkainen. Hänen nimekseen keksittiin Panttu Rapunen. Piirsin keksittyjä ominaisuuksia paperille, mutta en piirtänyt koko hahmoa, jotta lasten omille mielikuville jäi riittävästi tilaa muodostua vapaasti.

Lapset leikkivät olevansa Panttuja: he kävelivät hassusti kukin tavallaan ja pitivät vielä hassumpia ääniä. Roolihahmon leikkiminen katkaisi hyvin toimintahetken ja antoi paljon naurun aihetta. Lapset keksivät seuraavaksi Pantun perheen jäsenten määrän, heidän etunimensä, naapuritalojen määrän ja naapureiden sukunimet. Seuraavaksi mietittiin asuinympäristöä ja päädyttiin tekemään ympäristöstä kartta, johon keksityt asiat piirrettiin muistiin. Kartalle piirrettiin alkutarinasta ja aistivirikkeistä havaittuja asioita; kukkaniityt, mansikat, linnut, pörräiset, metsä, puro ja lampi. Lapset keksivät vuorotellen kartalle erilaisia paikkoja ja asioita, joille mietittiin yhdessä paikat. Ensimmäisen kerran aikana esille nousseet pelottavat ja pahoiksi luokiteltavat hahmot sijoitettiin myös kartalle, samoin metsän keskellä oleva turvapaikka.

Perhosten poissaolo herätti jälleen ihmetystä, ja pian lapset löysivätkin huoneesta kurtisarasian, jonka sisällä oli perhonen ja viesti. Viesti on osa toiminnan pohjalta kootua tarinaa (liite 2/5). Perhosen viestissä esiintyi aiemmin puheissa ollut vanhus, joten kartalta etsittiin paikka tietäjäntuvalle. Perhosten viestin todettiin olevan hätäviesti, ja päätettiin, että seuraavalla kerralla aloitettaisiin pelastusoperaatio etsimällä ensin tietäjän tupa, josta saisi neuvoja.

6.3.3 Käytetyt menetelmät, havainnot ja palaute

Toisen tapaamiskerran aikana lapset olivat valmiimpia keksimiseen osallistumiseen kuin ensimmäisellä kerralla. En joutunut juuri lainkaan houkuttelemaan ideoita esille,

jos lavastusta ja edellisen kerran muistelua ei huomioida houkutteluksi. Lapset osallistuivat toimintaan innokkaasti ja äänekkäästi. Innostuneena oman vuoron odottaminen oli selkeästi vaikeaa osalle lapsista. Kartta toimi hyvin tarinan muotoutumisen ylös kirjaamisen välineenä, ja sen tekeminen eteni lasten kanssa vaivattomasti. Perhosten viesti herätti lapsissa hilpeyttä ja näki selvästi, että osalla alkoi heti tulvia uusia ideoita siitä, mitä perhosille oli ehkä tapahtunut.

Kartalle sijoitetuissa asioissa oli paljon jännittäviä ja pelottavia asioita. Ne mietityttivät minua, mutta Satukaari-toiminnan ideana oli tehdä tarinaa lasten yhteisten kiinnostusten kohteiden varaan. Asiasta keskusteltiin kuitenkin keksimisen lomassa, jolloin kaikilla oli mahdollisuus ilmaista, jos pelotti liikaa tai ei tahtonut tarinaan jotain tiettyä asiaa tai hahmoa. Pohdintaan jätin tästä kerrasta tarinan kehittymisen seuraamisen. Tavoitteena ei ole tehdä väkivaltaista tarinaa, mutta koin tärkeäksi antaa lapsille ominaisen rajojen kokeilun, pelon hallitsemisen ja itsensä ylittämisen tulla osaksi tarinaa. Lapsiryhmän yhteiset pohdinnat ja vuorotellen keksittyjen seikkojen paisuttaminen suuremmaksi toivat toimintaan vaihtelevuutta ja yhteisen juonen kehittymisen. Kun yksi keksi jotain hyvin jännittävää, toinen pehmitti jännittävyyttä lisäämällä tilanteeseen tai hahmoon jotain lempeämpää. Nämä pohdinnat olivat selkeitä merkkejä ryhmänä toimimisesta ja osallisuuteen vähitellen oppimisesta.

Lasten säätila-symbolein antamassa palautteessa oli 7 aurinkoista ja 2 puoliksi aurinkoista symbolia. Toisen tapaamiskerran aikataulu venyi hieman aiotusta, joten sanallista palautetta en kyseiseltä viikolta lapsilta ehtinyt saada. Lastentarhanopettaja mainitsi, että kartta vaikutti toimivalta idealta, perhosten viesti oli hauska elävöittävä elementti, ja että lapset olivat selkeästi edelleen innostuneita toiminnasta.

6.3.4 Ohjeita ohjaavalle aikuiselle

Aikatauluun kehotan kiinnittämään huomiota. Vaikka lapsiryhmä ei ole suuri, aika kuluu nopeasti tasapuolisesti ideoita ja mielipiteitä kuunneltaessa. On hyvä miettiä jokin tapa muodostaa ympäristö nähtävään muotoon. Pilotoinnissa meillä se oli kartan piirtäminen, mutta se voisi olla yhtälailla esimerkiksi sarjakuva tai laatikko, johon sijoitettaisiin luonnosta kerättyjä ja päiväkodista löytyviä tavaroita keksittyjä asioita kuvaamaan.

Lapsilla nousi pilotoinnin aikana paljon ideoita ja ehdotuksia esille. Aina on syytä kuitenkin valmistautua siihen, ettei näin välttämättä tapahdukaan. Valmiiksi mietityt innostamisen ja houkuttelun keinot helpottavat aikarajan sisällä tehtävän toiminnan eteenpäin ohjailemista. Hätäratkaisuna ohjaaja voi toki aina itsekin ryhmän osallisena keksiä jonkun pienen tarinaa eteenpäin vievän koukun, joka johdattelee lapset eteenpäin tarinan teossa.

6.4 Kolmas tapaaminen

6.4.1 Suunnittelu ja valmistelu

Kolmannen tapaamiskerran sisällöksi ja tavoitteeksi muotoutui toisella tapaamiskerralla keksitysti tietäjän tuvalle meneminen ja siellä neuvojen kysyminen. Tämän toimintakerran valmistelussa oli suhteellisen paljon tekemistä. Etsin kotoa erilaisia kankaita, pienesineitä ja teemaan sopivia kirjoja, jotka pakkasin mukaan lavastusta varten. Pienesineiksi valitsin mystisen oloisia kynttilänjalkoja, kirjatelineen, peilin, astioita ja kukkia. Kotoani löysin vaatteita, huiveja ja koruja, joiden avulla pukeuduin itse tietäjänaiseksi. Lasten tarinaan keksimät pelottavat asiat ja tietäjän taikojen osaamisen toin toimintaan keksimällä erilaisia rohkeustaikoja ja pelonpoistotaikoja. Loitsuissa esiintyivät limaisen lohikäärmeen läskipalaset, ihmissuden kuivuneita kynnenpalasia ja lihansyöjäkasvin marjoja. Todellisuudessa taioissa käytetyt ainekset olivat kuivahedelmiä, suolakeksin palasia ja mozzarellajuustopalloja (kuva 4). Taikaloitsut kirjoitin itse tai keksin toiminnan edetessä. Taikamateriaaliksi vein myös lakritsijuomaa sekä kahta itse sekoittamaani juomaa, jotka reagoivat yhdessä väriä vaihtaen. Värin vaihtaminen perustuu emäksisen ja happaman liuoksen yhdistymiseen. Ohjeen väriä vaihtavaan juomaan löysin internetistä. Emäksinen liuos tehtiin punakaalin keitinvedestä ja ruokasoodasta ja se oli väriltään hyvin syvän sinistä. Hapan liuos tehtiin sitruunan mehusta, tomusokerista ja kuplajuomasta. Yhdessä nämä juomat muuttuvat pinkin väriseksi (kuva 5). Etsin myös tapaamiskerran aikana käytettäväksi erilaisia pienesineitä, joiden käyttö ratkesi vasta toiminnan aikana. Näistä esimerkkinä muun muassa vilkkuva pallo, jossa on silmän kuva, lelukiikarit, lelukaukoputki ja lelukompassi sekä erilaiset amulettikorut.

Kuva 4. Tietäjän tuvan lavastusta ja taikoihin liittyviä välineitä

Kuva 5. Väriä vaihtavan taikajuoman ainekset

6.4.2 Tapaamiskerran toteutus

Lapset tulivat sisälle suoraan tietäjän tupaan. Toiminnan kautta toteuttaminen aloitettiin heti, ilman normaalia muisteluhetkeä. Muistelua tehtiin pienissä palasissa toimin-

nan aikana. Koko toimintakerta toteutettiin lasten ja tietäjän kommunikointina, kuin minua ei olisi paikalla ollutkaan. Valmisteluissa kuvatuilla materiaaleilla toteutettiin taikoja ja selvitettiin juoneen liittyviä yksityiskohtia.

Tietäjä antoi lapsille kartan, kompassin, kiikarit ja kaukoputken, joiden avulla pelastusoperaatio voisi onnistua helpommin. Koska niitä oli vain yhdet, tietäjä taikoi näkymättömät vastaavat välineet jokaisen lapsen käyttöön. Lapset saivat näin ollen mahdollisuuden esimerkiksi kiikaroida uusia reittejä kuljettavakseen missä tahansa vaiheessa toimintaa. Lapset kyselivät tietäjältä neuvoja ja osallistuivat itse vihjeiden ja arvoitusten ratkaisemisen kautta neuvojen sisällön määrittämiseen.

6.4.3 Käytetyt menetelmät, havainnot ja palaute

Koko tapaamiskerta oli tarinan juoneen sisältyvän tapahtuman leikkimistä. Tilanteen toden tuntuiseksi tekemiseksi lavastin tilan ja pukeuduin itse rooliasuun sekä pitäydin roolissani koko tapaamiskerran ajan. Lapsiin teki vaikutuksen syötävät taikojen ainesosat, jotka joissakin lapsissa aiheutti selkeästi jännittyneitä tuntemuksia. Väriä vaihtavan taikajuoman tekeminen herätti lapsissa muun muassa innostusta, riemua ja ihmettelyä. Menetelminä käytin mielikuvituksen rikastuttamista voimakkaan lavastuksen ja aiheeseen liittyvän esineistön avulla, pukeutumisellani ja roolissa pitäytymiselläni. Tämän tapaamiskerran aikana innostaminen ei ollut tarpeen. Kaikki lapset osallistuivat innolla. Osallisuus ja narratiivisuus olivat molemmat vahvasti läsnä koko tapaamiskerran aikana.

Lasten innostuminen ja tarinan eläminen todeksi toiminnan kautta oli selkeästi läsnä ja havaittavissa. Osalle lapsista loitsut ja pieni mystisyys oli selkeästi tunteita esille tuova tilanne. Kaikki olivat kuitenkin positiivisin mielin mukana ja aktiivisesti toimintaan osallistumassa. Tapaamiskerran aikana otetuissa kuvissa ilmeni hyvin lasten into ja läsnäolo. Eettisistä syistä en liitä tähän opinnäytetyöhön lapsiryhmän kuvia, vaikka ne kuvaisivatkin tilannetta paremmin kuin mitkään sanalliset avaukset.

Lasten antama palaute oli jälleen positiivista. Säätö- ja symboleilla mielialan ilmaisemisessa aurinkoisia symboleja kertyi 8, lisäksi oli yksi puoliksi aurinkoinen symboli. Lapset pyysivät saada väriä vaihtavan taikajuoman ohjeen ja kyselivät paljon tukena olleista materiaaleista. Lastentarhanopettajan havainnot tukivat omia havaintojani lasten innostumisesta ja lavasteiden merkityksestä tarinaan eläytymisen tasossa.

6.4.4 Ohjeita ohjaavalle aikuiselle

Näin laajasti toiminnallinen ja lavastettu tapaamiskerta vaatii aikaa, suunnittelua ja paljon materiaaleja toteutuakseen tässä mittakaavassa. Myös lavastuksen esille laittaminen vaatii aikaa ja selkeän suunnitelman onnistuakseen. Satukaari-toiminnan on tarkoitus olla muunneltavissa käytettävissä olevan ajan, paikan ja resurssien mukaan, joten lapsia osallistava toiminnallinen ja vaikuttava kohtaaminen on mahdollista toteuttaa pienieleisemminkin. Toiminnan suunnittelussa on hyvä ajatella vaihtoehtoisia ratkaisuja materiaalien suhteen. Valtaosa minun käyttämistä lavasteista ja esineistöstä oli minulla kotona valmiina, ja niiden alkuperäiset käyttötarkoitukset olivat aivan muu.

6.5 Neljäs tapaaminen

6.5.1 Suunnittelu ja valmistelu

Myös neljäs tapaamiskerta oli puhtaasti toiminnallinen. Kuuntelin edellisen kerran laajan toiminnallisen tapaamiskerran äänitallenteen erityisen tarkasti, koska en itse toimintaan aktiivisesti osallistuneena pystynyt tekemään muistiinpanoja toiminnan aikana. Tietäjän tuvalla puhuttiin selvästi, että tarinan hahmot lähtivät tuvalta perhosten pelastusretkelle. Valmisteluina keräsin kotoa mattoja ja peittoja, joilla rajasin eritoimintojen alueita toisistaan. Lisäksi sain lainaan toiselta päiväkodilta jumppatunnelin, josta muodostin yhdessä päiväpeiton kanssa kallion läpi menevän luolan. Lapseltani lainasin muovisia hämähäkkejä, käärmeitä, sammakoita ja muita pieniä ötököitä. Kotoa otin mukaan myös lintuhäkin ja valosarjan, jossa oli perhosia. Lisäksi tein voimapahvista suuren pahvisen oven sekä vanhan näköisen avaimen. Avaimen kuvan leikkasin yhtä moneksi palaseksi kuin lapsia oli lapsiryhmässä.

Sijoitin matot ja peitot ympäri toiminnalle varattua tilaa. Tein jumppatunnelista ja suuresta päiväpeitosta kallion näköisen alueen, jonka läpi tunneli kiemurteli. Heitin tunnelin sisälle muoviset eläimet ja peitin tunnelirakennelman lasten katseilta. Kiinnitin pahvisen oven pyörillä liikkuvan hyllyn taustalevyyn ja käänsin kaksi keskenään samanlaista hyllyä vastakkain. Hyllyjen sisälle laitoin lintuhäkin, jonka sisälle kiersin palamaan perhosilla somistetun valosarjan. Lopuksi käänsin hyllyt vastakkain, niin ettei perhoset näkyneet ulos lainkaan.

6.5.2 Tapaamiskerran toteutus

Lasten kanssa muisteltiin edellisen kerran tapahtumia ja tietäjältä saatuja ohjeita. Tapaamiskerta sisälsi kartalle piirrettyjen tapahtumien leikkimistä niin, että erilaiset matot ja peitot nimettiin ensin yhdessä tapahtumien mukaan. Lapset taistelivat kuvitteellisen sillan alla asuvan peikon kanssa ja kaappasivat kesken leikin minut mukaan peikoksi. Toiminnan aikana käytettiin näkymättömiä, tietäjältä saatuja välineitä reittien etsimiseen. Toisessa toimintapisteessä lapset väistelivät juoksuhiiekkaa ja lihansyöjäkasveja, kukin parhaaksi näkemillään keinoilla. Ihmissuden ja lohikäärmeen yhtäaikainen kohtaaminen leikittiin päättämättä roolien esittäjät. Lapsiryhmä sai nokkeluudellaan kaksi petoa luiskahtamaan alas kalliolta, joka oli todellisuudessa matala sohva.

Kartalle keksitty tunneli tuli mukaan toimintaan seuraavaksi. Lapset menivät hetkeksi käytävään, niin että jokainen sai tulla vuorollaan yksin kulkemaan tunnelin. Lapsilla ei ollut tietoa tunnelista ja he tulivat tilaan sokkoliina silmillään. Ohjasin lapsen tunnelille, kerroin tunnelista ja lapsi ryömi sokkona tunnelin läpi. Tunnelin lopussa jokainen lapsi löysi simpukkakulhosta pahvin palasen, jonka säästi myöhempää hetkeä varten. Yksi lapsista ei halunnut käyttää sokkoliinaa, eikä kulkea tunnelissa, mutta hän osallistui omalla tavallaan konttaamalla tunnelin vierestä simpukkakulholle. Tunnelin kulkemisen jälkeen lapset kasasivat pahvinpalasista avaimen, jolla avasivat pahvisen oven lukon. Perhoset olivat pelastuneet. Yksi lapsista huusi spontaanisti: ”Nyt juhli-taan!”

6.5.3 Käytetyt menetelmät, havainnot, palaute ja ohjaavan aikuisen ohjeistus

Menetelmänä käytin lasten osallisuuden mahdollistamista. Jokainen sai osallistua omilla keinoillaan ja omalla tavallaan. Tavoitteena oli saada lapset eläytymään tarinaan ja tuoda tarinaan keksityt asiat osaksi toimintaa.

Toiminta oli onnistunutta, mutta havaintojeni mukaan toiminnalle olisi pitänyt olla enemmän aikaa, jotta lapset olisivat päässeet toiminnan suorittamisesta rooleihin eläytymisen tasolle. Lapset tahtoivat leikkiä tapahtumia, mutta tapahtumien sisällä ei syntynyt esimerkiksi vuoropuhelua luontevasti, kuten olin odottanut. Tunnelin ryöminen taas herätti melkein jokaisessa näkyviä ja kuuluvia tunteen purkauksia. Sokkona tunnelin läpi kulkeminen ja yllätyksenä eteen tulevat leikkieläimet todensivat tilanteen ilmeisen selvästi lapsille.

Kokonaisuutena lapsiryhmän antama suora palaute oli edelleen hyvää ja innostunutta. Yksi lapsi oli hieman harmistunut siitä, ettei halunnut kulkea tunnelissa, ja toinen lapsi harmistui siitä, kun kaikki eivät ehtineet olla lohikäärmeitä. Säätila-symboleilla annettu palaute oli silti aurinkoista, 7 lasta antoi aurinkoisen symbolin, yksi puoliksi aurinkoisen symbolin ja yksi pilvisen symbolin. Lastentarhanopettajan havainnot tukivat omia osallisuuden eri tasoihin ja harmistumisten syihin liittyen. Varsinaista palautetta tästä kerrasta kävimme läpi vasta myöhemmin.

Toiminnallisessa osiossa pitää huomioida käytettävissä oleva tila ja lapsiryhmän koko. Pilotoinnissa oli käytössä yksi kookas huone, joten kaikki toiminnot olivat samassa tilassa. Tunneli olisi ollut hyvä saada johonkin ihan muuhun erilliseen tilaan. Ja alueet, joissa tapahtumia leikittiin, olisivat voineet olla kauempana toisistaan turvallisuus syistä. Toimintaan käytettävän ajan oikein mitoittaminen on tärkeää. Tällainen toiminnallinen osuus voisi hyvin olla liikuntahetken aiheena.

6.6 Viides tapaaminen

6.6.1 Suunnittelu ja valmistelut

Edellisen kerran pelastuneet perhoset, kesän pelastuminen ja lapsen tekemä ehdotus juhlimisesta johtivat siihen, että viidennellä tapaamiskerralla järjestettiin tarinassa perhosten pelastumisen kunniaksi juhlat. Valmisteluissa juhlien järjestäminen tarkoitti ensin päiväkodin käytäntöjen ja lasten ruoka-ainerajoitusten selvittämistä. Yhdessä lastentarhanopettajan kanssa päätin, mitä pientä kesäistä herkkua tarinan kyläläiset saisivat juhlissa herkutella. Ostin viinirypäleitä, vesimelonia, kurkkua ja omenaa sekä sekamehua (kuva 9).

Juhlatilaksi somistamiseksi etsin mukaani taas samat kankaat, joita olin käyttänyt jo aiemmin esimerkiksi tietäjän tuvassa. Lisäksi otin kotoa mukaan suuren tarjottimen, keinokukkia, valosarjoja, pieniä perhosia ja itse paperista ja juuttinarusta valmistamiani kukkaköynnöksiä. Koristelun sijoitin niin pöydälle, seinille, sermiin, lattioille kuin kattoonkin (kuva 8).

Kuva 8. Perhosten kunniaksi järjestetyt juhlat

Kuva 9. Pelastuneet perhoset juhlapöydässä

6.6.2 Tapaamiskerran toteutus

Lapset tulivat tilaan tietäen, että tänään juhlitaan perhosten pelastumista. Esitin hetken alussa Panttua ja toivotin kaikki tervetulleeksi juhlaan. Keräsimme lautasille herkkuja ja istuimme lattialle laitetuille retkialustoille. Kohotimme maljan perhosille, kesälle ja urheille pelastajille.

Herkuttelun lomassa muistelimme tarinan tapahtumia eläytyen kyläläisten rooliin ja kertomalla mitkä asiat matkan varrelta jäivät mieleen ja miksi. Jotkut lapsista pohtivat jotain epäselviksi jääneitä kohtia, tai sitä mitä seuraavaksi tapahtuisi. Kerroimme myös toiminnan aikana heränneitä tuntemuksia toisillemme. Lasten muistelut kattoivat hyvin koko tarinan muodostamisen rungon. Kun yksi ei muistanut, joku toinen muisti. Muisteluista sain hyvää materiaalia tarinaksi kokoamiseen.

6.6.3 Käytetyt menetelmät, havainnot, ohjeet ja palaute

Osallisuuteen liittyy vahvasti tehdyn toiminnan läpi käyminen loppukeskustelun muodossa. Juhlien sisällä tehty muistelu toimi meidän toimintamme loppukeskusteluna. Jokaisen lapsen muistikuvat toiminnasta olivat yhtä tärkeitä ja niitä keskityttiin kuuntelemaan hyvin. Sama ilmiö tapahtui myös tuntemuksista ja mielialoista puhuttaessa. Lapset elivät voimakkaasti tarinaa uudestaan keskustelun aikana. Tilan somistaminen taas hieman erilaisin keinoin vaikutti lapseen selkeästi. Toiminnan loppuminen aiheutti osalle haikeaa mieltä ja osa toivoi tapaamiskertojen jatkuvan.

Säätila-symbolein annettu palaute oli aurinkoista. Koko tapaamiskerta piti niin paljon palautetta ja keskustelua. Moni lapsista antoi silti suoraa sanallista palautetta kertoen, Satukaaren olleen parasta, mitä päiväkodissa oli ollut. Lastentarhanopettaja kommentoi juhlaa onnistuneeksi ja lupasi antaa koko toiminnallisesta osiosta havaintoja ja palautetta myöhemmin. Niistä kerron myöhemmin pilotoinnin arviointiin tarkoitettussa kappaleessa. Tämän toimintakerran yhteydessä en havainnut erityisiä ohjeiden tarpeita. Vain mielikuvitus on rajana tällaisten juhlatilojen rakentamisessa.

6.7 Kuudes tapaaminen

Kuudennen tapaamiskerran tavoitteena oli antaa lasten piirtää tai maalata omia tarinaan liittyviä mielikuviaan. Lapset tekivät hyvän määrän kuvia. Kuvissa esiintyivät tarinassa seikkailleet hahmot (kuva 6), viholliset, Pantun kylän ympäristö (kuva 7) ja useita eri tarinan paikkoja. Käytin lasten piirustuksia kuvittaessani toiminnan pohjalta koottua tarinaa (liite 2).

Kuva 6. Lapsen näkemys tarinan hahmojen ulkonäöstä

Kuva 7. Lapsen näkemys kylän ympäristöstä

6.8 Tarinaksi kokoaminen

Muodostamisen tukena käytin kaikkien toimintakertojen muistiinpanojani, tarinallisen kansion materiaalia, äänitallenteita ja lasten piirustuksia. Osana tarinan muodostamista kuvitin tarinan käyttämällä lasten piirroksia kuvituksen luonnoksina.

Tässä kappaleessa yhdistän tarinan sivun siihen tapaamiskertaan tai toimintaan, johon sivu liittyy. Tarinan kansi (liite 2/1) liittyy kuvaltaan koko tarinaan. Tarinan nimeen nostin tarinan päähenkilön ja tarinassa vahvasti läsnä olleet perhoset. Kannessa näkyvä lause ”Perhoset on kadonnut, kesä on vaarassa”, nousi esille toiminnassa yhden lapsen sanomana ja muiden toistelemana. Sivu kaksi (liite 2/2) sisältää lapsiryhmään viemäni alkutarinan alkuosan sekä lasten kuvailemia asioita, joita heidän mielestään alkutilanteeseen liittyi. Alkutarina jatkuu sivulla 3 (liite 2/3). Lisäksi samalla sivulla on alussa käytettyjen aistivirikkeiden kautta tarinaan nousseita seikkoja. Sivun 4 (liite 2/4) tapahtumat on alussa käytetyistä aistivirikkeistä. Lasten tulkinnat äänien, tuoksu-
jen ja materiaalien alkuperästä sekä tarinan sisällöstä on tuotu osaksi näille sivuille kirjoitettua tarinan alkua.

Sivulla 5 (liite 2/5) kuvaillaan tilannetta, jossa perhosten puuttuminen on havaittu ja etsintä on aloitettu. Samalla sivulla on myös toisen tapaamiskerran aikana löydetty perhosten jättämä hätäviesti. Sivulla 6 (liite 2/6) kuvailen tunnelmaa, joka lapsiryhmässä vallitsi perhosten kirjeen luvun jälkeen. Sivu liittyy myös toimintaan, jossa kuljimme jonossa tietäjän tupaa kohti. Sivulla 7 (liite 2/7) käsitellään tietäjäntuvan tapahtumia, jotka lasten toiminnassa sijoittuivat kolmanteen tapaamiskertaan. Sivulla 8 (liite 2/8) näkyy kartta, jonka tietäjä antoi lapsille kolmannen toimintakerran tapahtumien aikana. Kartta on sama kartta, jonka lapset muodostivat toisella tapaamiskerralla tarinan ympäristöä ja tapahtumapaikkoja mietittäessä. Sivun 9 (liite 2/9) sisältää edelleen tietäjän tuvan tapahtumien ja taikojen läpi käymistä.

Tietäjän tuvalta lähdettäessä perhosten pelastajat kohtasivat monia vaaroja. Sivun 10 (liite 2/10) tekstissä kuvaillaan neljännen tapaamiskerran tapahtumia. Samaan tapaamiskertaan ja tarinan tapahtumien leikkimiseen liittyy sivun 11 (liite 2/11) teksti ja kuva sekä sivun 12 (liite 2/12) kuva. Sivun 13 (liite 2/13) kalliorinteet ja luolan suu vie lukijan neljännen kerran vaikuttavaan tunnelin läpi konttaamiseen. Sivun alussa kuvattu rauhoittunut tilanne liittyy lasten pitämään levähdyshetkeen, jonka aikana yksi lapsista pohti ääneen, kuinka hyvä juttu oli, että he saivat väistettyä vaarat nokkeluudella. Sivun 14 (liite 2/14) hämyinen ulkoasu ja teksti kuvaavat tunnelin läpi luolaan ryömimistä, hämähäkkien ja muiden pienten ötököiden kohtaamista ja ison oven löytämistä. Sivun 15 (liite 2/15) valaisee oven takaa löytyneet perhoset. Sivun 16 (liite 2/16) kuva ja teksti liittyvät perhosten pelastumisen kunniaksi pidettyyn juhlaan.

Takakannessa, sivulla 17(liite 2/17) kerron tiivistetysti tarinan muotoutumisesta. Takakannen kuvana on oikeutetusti lisää perhosia.

6.9 Satukaari-toiminnan muunneltavuus

Satukaari-toiminta toteutettiin nyt pilotoinnin yhteydessä kuuden tapaamiskerran pituisena toimintajaksona, kerran viikossa toteutettuna. Toiminta voidaan toteuttaa yhtä hyvin myös vähemmillä tai useammilla tapaamiskerroilla. Lasten ikä voidaan huomioida tapaamiskertojen pituudessa ja toteutuksen ajankohdassa. Alle kolmen tapaamiskerran jaksona toteuttaminen voi muodostua haasteelliseksi. Liian usean tapaamiskerran aikana riskiksi voi muodostua kyllästyminen tai liiallinen laajeneminen, jolloin voidaan joutua tilanteeseen, ettei kukaan muista, mitä alussa on sovittu, tehty tai koettu. Alkutilanteeseen on mahdollista tuoda ajankohtaisia opittavia asioita tai ryhmässä esiintyneitä ongelmia. Tämä mahdollistaa lapsilla esimerkiksi toisen rooliin samaisutumisen ja empatian tuntemusten syntymisen.

Toiminnan alku voi olla kuten pilotoinnissa aikuisen alkuun saattelama, tai toiminnan tultua tutuksi myös lapsiryhmän itsensä alkuun virittelemä. Lapsiryhmältä voi myös selvittää, kuinka laajasti tai millä tavoitteella he haluaisivat Satukaarta kyseisen toimintajakson aikana tehdä, ja huomioida sitten nämä seikat alkutilannetta muotoillessa. Aloituksessa voidaan käyttää myös virikkeenä vain hyvin lyhyttä paikan kuvailua, musiikkia tai kuvaa. Valmiissa kuvassa tai jo muualta tutussa tarinassa on kuitenkin se riski, että lasten omat mielikuvat rajoittuvat liikaa tuodun materiaalin näkemisestä tai kuulemisesta.

Pilotointina toteutetun Satukaari-toiminnan tukena käytettiin paljon oheismateriaalia, lavasteita ja ääniä. Aina niiden runsas käyttäminen ei ole mahdollista tai edes perusteltua. Vaihtelu toteutustapojen välillä luo mielenkiintoisuutta ja virkistää toimintaa. Jollain kerralla voidaan toteuttaa kaikki toiminta ilman näkyvää välineistöä tai lavastusta pelkästään luovan leikin keinoin tai käyttää kokonaisuuteen enemmän aikaa, ja tehdä tarvittavat välineet itse esimerkiksi askarteluhetkien aikana tai yhdessä vanhempien kanssa.

Lopputuotokseksi voidaan päättää jotain aivan muuta, kuin kirjoitettu tarina. Voidaan tehdä yhteinen runo, laulu, satumaailma, tanssiesitys, taidenäyttely, kevätjuhlan näytelmä tai retken teemana toimiva tarina.

7 PILOTIN ARVIOINTI

7.1 Omia havaintoja ja arviointi

Tarkastelen tässä kohdassa toteutettua Satukaari-toiminnan pilotointia kokonaisuutena aiemmin tehtyjen tapaamiskertojen toiminnallisten havaintojen lisäksi. Toimintamuotona näen Satukaaren mielenkiintoisena ja mahdollisuuksia avaavana toimintamuotona. Toiminnan suunnittelun onnistumiseen liittyen havaitsin, että toiminnallisen osion sisäinen prosessi oli toimiva ja tarpeellinen osa toiminnan hallinnan kannalta ajateltuna. Tapaamiskertojen sisäisen mallin suhteen havaintoni vaihtelevat. Osa tapaamiskerroista onnistui odotusten mukaisesti sekä toiminnan sujuvuuden, että tarinan muotoutumisen kannalta ajateltuna. Osassa tapaamiskerroista havaitsin pieniä rakenteellisia ongelmia, joista olen maininnut myös ohjeita ohjaavalle aikuiselle- kappaleiden aikana. Pääosin nämä ongelmat liittyivät aikapulaan tai lasten liian pitkään paikallaan olemiseen. Osassa tapaamiskerroista toimintaa oli enemmän, ja tilaa olisi tarvittu hieman enemmän toimintojen sujuvammin toteuttamiseen. Kokonaisuutena koen kuitenkin toiminnan suunnittelun onnistuneen hyvin.

Lapset osallistuivat kokonaisuutena todella aktiivisesti toimintaan ja vaikuttivat innostuneilta. Pelkkä aktiivinen osallistuminen ei takaa osallisuuden toteutumista. Tarinan muotoutuminen toiminnan kautta pysyi kokoajan toiminnan päätavoitteena, eikä tarina kadonnut toiminnan keskelle. Kokeilemani erilaiset virikkeet ja lavastukset toimivat hyvin lasten mielenkiinnon ylläpitämisessä ja mielikuvituksen käytön herättelyssä. Käytin tämän toiminnan toteutuksessa paljon aikaa materiaalien etsimiseen, mutta koin sen osaksi lumoavuutta ja mielikuvittamisen taitoa, jotka mainitsin opinnäytetyön alussa tärkeiksi toiminnan elementeiksi. Toiminnan ytimen oppiminen vie hetken aikaa niin lapselta kuin aikuiselta. Iloitsen huomioistani, jonka mukaan osallisuuden toteutumisessa tavoittelussa tapahtui edistystä näinkin lyhyen ja harvoin tapahtuvan toiminnan avulla. Yhteiset elämykselliset kokemukset vaikuttivat synnyttävän selkeän ja heti huomattavan yhteisen ilon ja yhteen kuuluvuuden tunteen ainakin osalle lapsista. Teoreettisina viitekehyksinä olleiden narratiivisuuden ja osallisuuden läsnäolo oli havaittavissa selkeästi. Uskon näiden piirteiden korostuvan enemmän, jos sama lapsiryhmä osallistuisi useita kertoja Satukaari-toiminnan toteuttamiseen.

Tarinaksi kokoaminen toiminnan pohjalta oli mielenkiintoinen kokemus. Kuvitus lasten tekemiin piirustuksiin pohjautuen oli omanlaisensa haaste. Suurimmaksi haasteeksi tarinan tekemisessä muotoutuivat tekniset seikat: miten saada alkuperäisen kaltainen skannaustulos kuvaan, miten saada tarina hyvin istutettua kuvaan ja miten saada kuvista muodostettua opinnäytetyön liite? Tarinan muodostamisen osioon olen myös tyytyväinen.

Näiden ja jo aiemmin opinnäytetyössä tapaamiskertojen kuvauksien yhteydessä esille tuotujen havaintojen pohjalta voin sanoa olevani tyytyväinen pilotointina toteutettuun Satukaari-toiminnan jaksoon. Tapaamiskertojen aikataulutusta ja logistisia seikkoja pitää huomioida jatkossa enemmän, jos toteutuspaikka on etäällä omasta kodista. Piilotti täytti odotukseni ja sain vietyä toiminnan läpi suunnitellun kaavan mukaisesti ilman, että lasten osallisuus ja lapsista lähteneet tarinan sisällölliset ja toiminnalliset seikat olisivat jääneet suorittamisen jalkoihin. Huomaan olevani edelleen hyvin innostunut Satukaari-toiminnan ideasta ja toteutusmallista. Kirjoitan Satukaareen liittyvistä visioistani enemmän pohdintaosioon.

Opinnäytetyölle asettamani tavoite Satukaari-toiminnan kokeilemisesta varhaiskasvatuksessa toteutui ja sai hyvää palautetta. Toisena tavoitteena oli saada muodostettua käyttökelpoinen malli varhaiskasvatuksen käyttöön. Mallintamisen toteennäyttämisen pohjaan opinnäytetyössä esittelemiini toiminnallisen osuuden prosessikaavioon, Satukaari-toiminnan tapaamiskerran sisäiseen runkoon ja tarinan muodostumisen malliin sekä tapaamiskertojen sisällä kerrottuihin ohjaavan aikuisen ohjeistuksiin.

7.2 Lastentarhanopettajan palaute

Kävin havainnoijana toimineen lastentarhanopettajan kanssa loppukeskustelun pian Satukaari-toiminnan lopettamisen jälkeen. Sain lisäksi kyseiseltä lastentarhanopettajalta sähköpostitse palautetta ja arviointia, jonka liitän tähän. Koska opinnäytetyö on sovittu tehtäväksi anonymisti, poistan lastentarhanopettajan nimen viestin lopusta.

”Toiminnasta jäi hyvä kuva. Lapset pitivät toiminnallisista tuokioista. Etenkin yllättivät toiminnot, kuten veden muuttuminen eriväriseksi, se oli lapsista mielenkiintoista. Jännittävät nimet maistelutuotteille olivat myös hyvä valinta, koska osa jännitti, uskaltaako maistaa. Elämyksellistä. Näistä puhuttiin pitkään päiväkodissa. Elämykselliset ja yllättävät kokemukset innostavat lapsia. Tällaiset kokemukset auttavat oppimisessa,

se onkin erilainen menetelmä. Myöskin äänenpaino tarinankerronnassa sekä keskusteluissa on tärkeä menetelmä. Mielestäni toimintaa voi käyttää ja kehittää varhaiskasvatuksessa ja sitä pystyy muokkaamaan tilanteen, resurssien ja tilojen puitteissa. Se on myös hyvä, ettei Satukaari ole liian pitkä, jotta mielenkiinto säilyy. Viimekeväinen rupeama oli mielestäni sopivan pituinen, ainakin lapset jaksoivat keskittyä. Tarvittaessa Satukaarta voi käyttää yksinkertaisemminkin, esimerkiksi kiviä voi nimetä kynsiksi tai hiekka voi olla esimerkiksi taistelukentän aineesta. Mutta nyt saimme kokea upeita elämyksiä, kun saimme maistella erilaisia tuotteita erilaisin jännittävin nimin. Lapset pitivät siitä. Toiminta on siis muokattavissa erilaisia lapsia varten. Oppimista tapahtui ainakin seuraavissa asioissa: ryhmäytyminen (yhteenkuuluvuuden tunne), oma vaikuttaminen toimintaan, oman vuoron odottaminen, mielikuvituksen rikastuttaminen, elämyksellisyys (jää paremmin muistiin) ja vuorovaikutuksen tukeminen/ kehittyminen. Tässähän ei ollut kyse sadutuksesta, jossa lapset kertovat koko tarinan. Tämä oli minulle uusi menetelmä, jota voi käyttää. Aina on jotakin kehitettävää, mutta siinä sinä olet varmasti paras asiantuntija.”

7.3 Lasten vanhempien antama palaute

Satukaari-toiminnan päätyttyä laitoin lasten koteihin loppukirjeen ja pyysin heiltä vapaamuotoista sanallista palautetta (liite 3). Sain kirjallista palautetta kolmelta perheeltä. Kirjoitan tähän alle anonymisti tiivistettyjä pätkiä palautteista.

Palaute 1: ”Lapsi on ollut innostunut Satukaaresta ja on kertonut perhosten löytymisestä, avaimen rakentamisesta ja lihansyöjäkasvien väistelemisen leikkimisestä. Satukaari on ollut parasta päiväkodissa, ja parasta oli kun juhlittiin perhosten löytymistä. Toiminta on herättänyt lapsessa vain positiivisia tunteita. Aikuiselle on jäänyt positiivinen mielikuva Satukaaresta. ”

Palaute 2: ”Satukaari on ollut odotettu ja mielenkiintoinen. Lapsen kertoman mukaan Satukaari on ollut aina yllättävä. Erityisen vaikuttavaa olivat taikajuomat ja muut tutujen makujen maistelut, joista oli tehty hausalla tavalla uusia. Perheessä Satukaari näkyi lapsen ilona hoitopäivän jälkeen. Hienoa, että tällaista tehdään. Toivottavasti tällaista on jatkossa vieläkin enemmän.”

Palaute 3: ” Lapsi on kertonut päätösjuhlasta ja taikajuomasta ja on leikkinyt kotona perhosien pelastamista. Lapsi on odottanut innostuneena sitä päivää, kun on satujut-

tuja päiväkodissa. Vanhempi on pitänyt itse Satukaaren ajatuksesta ja huomannut, että lapsilla on ollut kivaa. ”

8 POHDINTAA JA VISIOITA

Satukaari-toiminnan pilotointi oli avartava kokemus, jonka aikana uskon Satukaaren mahdollisuuksiin kasvoi entisestään. Jos miettii Satukaari-toimintaa yksittäisten tapaamiskertojen sarjana, on lopputuloksena yksittäinen tarina, joka on koottu tarinaksi toiminnasta ja lasten keksimistä yksityiskohdista. Uskon itse toimintamallin toistojen voimaan, siksi haluaisin nähdä Satukaari-toiminnan ensisijaiseksi tehtäväksi tulevaisuudessa tukea lapsen kehittymistä mielikuvituksen käytössä ja osallisuuden lisääntymisessä. Mielikuvituksen käyttämisen aktivoituminen näkyi toiminnan aikana muun muassa muille kerrottujen ideoiden esille tulemisen nopeutumisena, ideoiden monipuolistumisena ja toisen ideasta eteenpäin jatkamisena. Jos lapsi saa mahdollisuuden harjoitella osallisuutta leikkiin, tarinaan ja toimintaan liittyvässä tilanteessa, on arjen tilanteiden osallisuuskin helpommin saavutettavissa. Yksittäinen kuuden kerran toiminnallisten tapaamisten sarja osoitti muun muassa lasten mielenkiinnon ja innostumisen olemassa olon sekä ryhmätyötaitojen ja vuorovaikutustaitojen kehittymisen. Mielenkiintoista olisi nähdä, miten kehitys etenisi seuraavien toimintakertojen sarjan yhteydessä. Vie aikaa oppia olemaan osa uudenlaista toimintamuotoa, ihan kuin vie myös aikaa oppia olemaan osallinen omaan arkeensa liittyvissä asioissa. Toistojen ja toiminnan tullessa tutummaksi, uskon lapsen oppivan lisää ryhmätyötaitoja ja kokevansa enemmän osallisuuden tunnetta kadottamatta silti omaa ääntään ryhmässä. Satukaari-toiminta luo mahdollisuuden tukea lasten osallisuuteen oppimista ryhmänä yhdessä yhteisen tavoitteen eteen toimimisella ja muiden ryhmän jäsenten tasavertaisuuden säännöllisellä esiin tuomisella.

Narratiivisuus on hyvin lähellä juonellisen leikkimisen maailmaa ja on siten lapselle ominainen tapa kehittää omia toimintamalleja, minäkuvaa ja maailmankäsitystä. Narratiivisuus oikein toteutettuna luo pelikentän osallisuuden harjoittelemiselle, jolloin näiden kahden teoreettisen viitekehyksen yhteen sovittaminen on luonteva ja toimintaan helposti tuotava elementti. En korostanut tässä opinnäytetyössä laajaa teoreettista taustaa, koska mielestäni oleellisin sisältö kummastakin viitekehyksestä selvisi pienieleisimmin. Toiminnassa näkyi heti osallisuuden ilmenemistä ja tarinallisen toiminnan vaikutuksia esimerkiksi lasten eläytymisessä tarinaan niin, että heitä jännitti ja he

miettivät tarinalle jatkoa, vaikka tarinan tavoitteeksi asetettu toiminto saatiinkin suoritettua. Näkemykseni Satukaari-toiminnan käytettävyydestä ja merkityksestä saa vahvistusta toimintaa havainnoimassa olleen lastentarhanopettajan havainnoista ja palautteesta.

Muunneltavuuden mahdollisuudet ovat tärkeä osa Satukaari-toiminnan käytettävyyttä. Samaa Satukaari-toiminnan toteuttamisen prosessia hyödyntäen voi toteuttaa toiminnan monin eri keinoin. Satukaari-toiminta muokkautuu tekijänsä näköiseksi. Toteutuksen voisi tehdä hyvin pienieleisesti ja ilman lavastusta tai aistivirikkeitä, käyttää siihen vähemmän tai enemmän aikaa tai tavoitella sillä eri kerroilla eri asioita. Lopputuloksen ei tarvitse olla aina kirjallisesti toteutettava satu, vaan tavoite on muokattavissa lapsiryhmän toiveiden, tulevien tapahtumien tai opeteltavien teemojen mukaiseksi. Mielestäni muunneltavuus on yksi Satukaari-toiminnan valttikorteista.

Lapsen näkökulmasta tarkasteltuna Satukaari-toiminta tuo jo aiemmin mainittujen seikkojen lisäksi vaihtelua arkeen, yhden tekemisen ja oppimisen mallin, josta lapsi voi oivaltaa omia voimavarojaan ja jonka avulla opittuja taitoja lapsi voi hyödyntää monissa eri elämän vaiheissa. Tämän yhden Satukaari-toiminnan aikana kuulin monelta lapselta ja aikuiselta, kuinka toiminta herätti ajatuksia, tunteita ja elämyksien kautta vaikuttumista. Ryhmänä yhdessä tunteiden kokeminen avartaa väistämättä osallistujien maailmankuvaa ja toisen ihmisen huomioimista. Toisaalta nähdään, ettei olla kovinkaan erilaisia, kaikki kokevat samoja tunteita. Toisaalta opitaan, että jokainen on arvokas omana itsenään, sellaisilla ajatuksilla ja ominaisuuksilla riittävä ja kelpaava, joka luonnostaan on. Empatian tunteen syntyminen mahdollistuu aidolla läsnäololla ja yhdessä kokemisella. Ammatillisesta näkökulmasta katsottuna Satukaari-toiminta mahdollistaa lapsen tai lapsiryhmän havainnoimista ja seuraamista itse toiminnassa mukana ollen tai sitä sivusta seuraten. Toistoihin perustuvana toiminnan muotona Satukaari-toiminta luo mahdollisuuden tarkkailla samaa lasta tai lapsiryhmää samankaltaisissa olosuhteissa useita kertoja, jolloin toiminnan ja kehittymisen vertailut on helpompia verrata aiempiin havaintoihin. Satukaari-toiminnan kautta tutuksi tullut tarinan muodossa asioiden keksimisen ja ilmaisemisen myötä lapsi voi kokea omien tunteiden ja kokemusten esille tuomisen tarinan avulla tutuksi. Tästä voi olla hyötyä muun muassa silloin, jos omassa elämässä, kodissa tai kaverisuhteissa tapahtuu asioita, joista on vaikea puhua omalla suulla. Yksilötyökaluna Satukaaren käyttämiselle näen mahdollisuuksia muun muassa tunnelukkojen avaamisessa.

Jos mietin Satukaari-toimintaa ja sen mahdollisuuksia, näen tutkimisen ja kehittämisen arvoiseksi mahdollisuuden muokata Satukaari-toimintaa muille kohderyhmille sopivaksi. Osallisuuden kannalta opettelu aloittaminen olisi tärkeää saada alulle jo varhaisessa vaiheessa, mutta ei myöhemminkään ole turhaa aloittaa osallisuutta tukevaa toimintaa. Helposti Satukaaren nykyiseen toimintamuotoon sovelluksia löytyisi ainakin alakouluikäisten lasten käyttöön soveltamisessa joko tarinaa tavoittelevana toimintana tai esimerkiksi toiminnallisen oppimisen projektien runkona käyttäen. Olen kuvitellut mielessäni myös tilannetta, jossa tavoiteltaisiin Satukaaren muokkaamista ikäihmisten muistelun ja vireyden ylläpitämisen toteuttamisen malliksi tai kuntouttavassa toiminnassa voimavarojen etsintään ja itsetunnon kohottamiseen liittyvään toimintaan.

Kun ajattelen Satukaari-toiminnan pilotointia ja opinnäytetyön tekemistä oppimiskokemuksena, koen yhtä aikaa suurta ylpeyttä aikaan saamistani asioista ja Satukaaren käytettävyydestä, ja samaan aikaan tunnen myös suurta uupumusta. Prosessina opinnäytetyön toteuttaminen oli pitkä ja voimia vaativa ponnistus. Koska Satukaaren ajatus on herännyt omista mielenkiinnonkohteistani ja kokemuksistani, asetin pilotoinnille ja opinnäytetyön toteuttamiselle korkeat tavoitteet. Toiminnallisen osion nouseminen opinnäytetyön ensisijaisesti käsiteltäväksi asiaksi, selkeytti kokonaispakettia huomattavasti. Satukaari-toiminnan käytännön toteuttaminen varhaiskasvatusympäristössä onnistui hyvin ja täytti kaikki sille asettamani odotukset. Olen kirjoittanut opinnäytetyöstä osia uudelleen useita kertoja, ja silti koen, että opin tämän prosessin aikana niin paljon, etten ole saanut tähän tekstiin kirjoitettua kuin pienen osan siitä, mitä olisin halunnut sanoa. Silti tunnistan, että oleellisin aiheesta on kerrottu.

Tämän opinnäytetyön aihe oli Satukaari-toiminnan toiminnallisen osion toteuttaminen ja sen aikana havaittujen seikkojen pohtiminen. Siksi painotin toiminnan avaamista laajemmin kuin teoreettista taustaa. Teorialla on silti tärkeä merkitys toiminnan vaikuttavuudessa ja käytettävyydessä. Yksi kehittämishaaste tulevaisuudessa olisikin nostaa teoreettista painoarvoa nykyisestä vielä korkeammalle.

Koen oppineeni toiminnallisten tapaamiskertojen kokonaisuuden käsittelyä ja aikataulutusta, sekä erilaisten prosessien ja toimintamallien suunnittelua. Osallisuuden ja narratiivisuuden teoreettisten viitekehysten arkeen tuomisen mahdollisuudet ovat auneet minulle myös aivan uudella tavalla tämän prosessin aikana. Vaikuttavin oppimi-

sen tunteen kokemus minulle tuli siitä, että koen olevani valmis käyttämään Satukaari-toimintaa osana tulevia työmahdollisuuksiani ja kertomaan Satukaaren ideasta ja mahdollisuuksista muillekin.

Opinnäytetyön toteutuksessa on huomioitu lapsiryhmän ja työntekijöiden yksityisyyden suoja kirjoittamalla opinnäytetyö anonyymisti lapsia, työntekijöitä ja päiväkotia käsitellen. Lapsiryhmästä otetut kuvat olisivat olleet erittäin vahvasti toiminnan vaikuttavuutta kuvaavia, mutta lapset olivat kuvista helposti tunnistettavissa, joten eettisistä syistä en harkinnut kuvien käyttämistä opinnäytetyön materiaalina. Lasten perheet huomioin kertomalla perheille Satukaari-toiminnan ideasta ja tulevien toimintakertojen tavoitteista esittelykirjeellä (liite 1) ja laittamalla Satukaari-toiminnan päättyessä koteihin loppukirjeen. Perheet saivat päättää lapsensa toimintaan osallistumisesta ja lapsen piirustusten käytettävyydestä ennen toiminnan alkua täyttämällä lupalapun (liite 1). Satukaari-toiminnan toteutuksessa huomioin lasten erityispiirteitä ja otin jokaisen lapsen tasavertaisesti huomioon ryhmässä. Annoin mahdollisuuden jokaiselle osallistua omalla tavallaan, itse omat rajansa parhaiten tuntevana yksilönä. Tämä yksilöllinen osallistuminen on edellytys osallisuuden tunteen syntymiselle, sillä osallisuus ei koskaan ole täysin samanlaista toimintaan osallistuvien kesken. Lapsiryhmässä sai puhua heränneistä ajatuksista, ideoista, aistimuksista ja tuntemuksista, jos niin itse halusi.

Opinnäytetyön luotettavuus näkyy opinnäytetyön toiminnan yksityiskohtaisessa kuvauksessa ja toiminnasta tehdyissä havainnoissa. Havaintoja teki kaksi henkilöä: opinnäytetyön kirjoittaja ja lastentarhanopettaja. Tekemiemme havaintojen linjojen yhteneväisyyttä pidän havaintoja vahvistavana asiana, jonka näen lisäävän opinnäytetyön päätelmien luotettavuutta. Vaikka teoreettinen pohja ei tässä opinnäytetyössä ole erityisen laaja tai kokonaisuudessa hallitsevimmassa osassa, ilmenee teoreettisten viitekehysten todentuminen useista eri esimerkeistä ja havainnoista selkeästi. Lähdekirjallisuuden poimin suuresta määrästä ammatillista kirjallisuutta ja väitöksiä ja tutkielmia. Luin kirjallisuutta yli vuoden ajan käyttäen materiaalia tukena Satukaari-toiminnan suunnittelemisessa. Käytännössä toteutettu toiminnallinen osio satoi teoreettisen pohjan toimintaan ja muokkasi käsitystäni teoreettisista ilmaisuista ja niiden merkityksistä. Ymmärryksenä narratiivisuudesta ja osallisuudesta koostuu niin monista eri lähteistä ja käytännön tilanteista, että niiden kaikkien osuvasti viitteenä ja lähteenä käyttäminen olisi käytännössä mahdotonta. Näen opinnäytetyön luotettavuuden toden-

tuvan seuraavista seikoista: Toiminnallinen osio saatiin toteutettua hyvin. Toiminnallisen osuuden tavoitteet täyttyivät. Toiminnan aikana saatiin tehtyä havaintoja, joiden varassa Satukaari-toiminnan käytettävyyttä voidaan pohtia ja kehittää. Toimintamallina toimivat yhdistelmänä toiminnallisen osuuden prosessikaavio, Satukaari-toiminnan tapaamiskerran sisäinen runkoja tarinan muodostumisen malli sekä ohjaavalle aikuiselle kirjoittamani ohjeistus.

LÄHTEET

- Ahlholm, S. 2014. Että jokainen lapsi sais osallistua niillä taidoilla, jotka hänellä on. Kasvattajien toiminta lapsen osallisuudessa. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. Saatavissa: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96158/GRADU-1412668685.pdf?sequence=1> [viitattu 3.4.2015].
- Cook, P., Blanchet-Cohen, N. & Hart, S. 2004. Children as partners: Child participation promoting social change. CIDA:n internetjulkaisu. Saatavissa: [http://www.acdi-cida.gc.ca/INET/IMAGES.NSF/vLUIImages/Childprotection/\\$file/CAP_CIDA_report_ENG.pdf](http://www.acdi-cida.gc.ca/INET/IMAGES.NSF/vLUIImages/Childprotection/$file/CAP_CIDA_report_ENG.pdf) [viitattu 23.4.2015].
- Eklund, R. 2014. Osallisuuden toimintarunkojen esimerkit. Ideaboxi osallisuuden ja toiminnallisuuden lisäämiseksi. Erityisosaaminen 2 -kurssin aikana toteutettu projektityö.
- Hakkarainen, P., Vuorinen, M.-L. & Peppanen, T. 2010. Opettajakompetenssit juonellisessa osallistavassa oppimisympäristössä. Teoksessa: Juuso, H., Kielinen, M., Kuurre, L. & Lindh, A. (toim.) Koulun kehittämisen haaste. Näkökulmia harjoittelukoulussa tapahtuvaan tutkimukseen. Oulun yliopiston opetuksen kehittämissyksikön julkaisuja. Narratiivinen opetus -internetsivut. Saatavissa: <https://narratiivinenopetus.files.wordpress.com/2011/01/juonellinen-osallistava-oppimisymparisto1.pdf> [viitattu 20.3.2015].
- Hietala, K.-H., Ilmonen, E. & Välimäki, H. 2014. Satutyöskentely päiväkodin leikkikulttuurin rikastajana. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/85915/Hietala_Ilmonen_Valimaki.pdf?sequence=1 [viitattu 22.3.2015].
- Huuppola, J., Rissanen, J. & Myllys, I. 2009. "Vau, sadun maailma!" Lapsilähtöinen projekti - Lasten sadut näkyviksi luovin menetelmin. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/5049/jenni.huuppola.pdf?sequence=1> [viitattu 22.3.2015].

Jyväskylän kaupunki. 2015. Lasten ja nuorten osallisuuden monialainen kaupunkiohjelma 2012–2015. Jyväskylän kaupungin internetjulkaisu. Saatavissa: http://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvas_kylawwwstructure/52212_lasten_nuorten_osallisuusohjelma_lausunversio_2012.pdf

Karlsson, L. 2005. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karlsson, L. 2013. Sadutus koulussa ja narratiivinen tietäminen –teoriaa ja kokemuksia. Teoksessa: Ropo, E. & Huttunen, M. (toim.) Puheenvuoroja narratiivisuudesta opetuksessa ja oppimisessa. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, s.171–194.

Kauppinen, R., Sommers-Piironen, J., Vainio, J., Mäkelä, P., Vilmiä, F. & Kataja, E. 2011. Lapsen ääni -tarina minulta. Osallisuus on jotain, mikä kuuluu kaikille ihmisille. Aina. Pelastakaa Lapset ry:n internetjulkaisu. Saatavissa: http://pelastakaalapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/f377fe8549b102ef8d6a7265ba406caf/1427367835/application/pdf/781510/lapsen_aani_tarina%20minulta_web%20161111.pdf [viitattu 23.3.2015].

Kemell, E-L. & Wilen, M. 2014. Satujen ja kertomusten käyttö opetuksessa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/44800/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201412023419.pdf?sequence=1> [viitattu 20.1.2015].

Kemppinen, P. 2003. Lasten tarinoiden maailma. Vantaa: Kustannusvalmennus P. & K. Oy.

Kotsalainen, I. 2014. Elääkö luovuus päiväkodissa? Näkemyksiä luovuudesta varhaiskasvatustekstissä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43989/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201408122332.pdf?sequence=1> [viitattu 3.4.2015].

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. Kirjailijan tekemä tiivistelmä kirjasta Kansalaisyhteiskunta internetsivustolle. Saatavissa:

http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/osallistuminen_ja_vaikuttaminen/sosiokulttuurinen_innostaminen [viitattu 29.3.2015].

Jantunen, T. 2007. Satu kasvattaa. Topeliuksen sadut ja kasvatusajattelu. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nurmilaakso, M. 2011. Pienen lapsen kielellinen tietoisuus osana kielen kehitystä. Teoksessa: Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Opas 13. Helsinki: Unigrafia Oy – Yliopistopaino, s. 31–41.

Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja. Kasvua kohti kestävä kehitystä. 2. painos. Lasten Keskus.

Ropo, E. & Huttunen, M. 2013. Johdanto. Teoksessa: Ropo, E. & Huttunen, M. (toim.) Puheenvuoroja narratiivisuudesta opetuksessa ja oppimisessä. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, s. 10.

Turja, L. 2010. Lapset osallisina – kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Teoksessa: Turja, L. & Fonsén, E. 2010. Suuntana laadukas varhaiskasvatus. Professori Eeva Hujalan matkassa. Artikkelijulkaisu: VARHAISKASVATUS TÄNÄÄN. Suomen Varhaiskasvatus ry:n verkkolehti toukokuu 2011, s. 24–35. Saatavissa: <http://eceaf.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf> [viitattu 17.3.2015].

Turja, L. 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, s. 41–53.

Verkka, K. 4V-hanke 2008–2011. Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskus Oy:n 4V-hankkeen kalvosarja. Saatavissa: http://www.4v.fi/files/4216/osallisuuskalvot_pk_pieni.pdf [viitattu 20.3.2015].

Yrjänäinen, S. & Ropo, E. 2013. Narratiivisesta opetuksesta narratiiviseen oppimiseen. Teoksessa: Ropo, E. & Huttunen, M. (toim.) Puheenvuoroja narratiivisuudesta opetuksessa ja oppimisessä. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, s. 17–47.

Heippa hei kaikille! ☺

Olen Riina Eklund, 40-vuotias eskari - ikäisen pojan äiti Kouvolasta. Olen sosionomi (AMK) - opiskelijana Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa. Suoritan osana opintojani myös lastentarhanopettajan valinnaiset opinnot.

Teen opinnäytetyöni [REDACTED] päiväkodilla tammikuusta 2014 alkaen.

Opinnäytetyöni nimi on ***Satukaari***. Satukaari on minun itse kehittäämäni uudenlainen, luova ja lasta tekemiseen osallistava toimintamuoto, joka pitää sisällään viisi toimintahetkeä. Opinnäytetyöni jälkeen Satukaari-idea on vapaasti käytettävissä eri varhaiskasvatusyksiköiden arjessa ja toivon tietenkin, että se leviäisi mahdollisimman laajasti tunnetuksi toimintamuodoksi.

Ideana on, että tuon lapsille ensimmäisellä tapaamiskerralla

- *pienen itse keksimäni tarinan alun
- *hieman ääniä kuunneltavaksi
- *tuoksuja nuuhkittavaksi
- *mahdollisesti materiaaleja kosketeltavaksi.

Tapaamiskertojen aikana lapset paisuttavat alkutarinaa keksimällä tarinan tapahtumamaisemia, hahmot tarinaan, juonen, yksityiskohdat jne.

Jokainen tapaamiskerta on hieman erilainen kuin muut, jotta mielikuvitus pääsisi oikein hyvin lentämään yhdessä ryhmänä tarinaa kehitellen.

Viimeisellä tapaamiskerralla kirjataan ylös lopputarina ja lapset piirtävät, maalaavat jne. omia mielikuviaan tarinasta. Näitä teoksia minulla on tarkoitus käyttää luonnoksina kuvittaessani lasten tekemän loppusadun.

Jokainen osallistunut lapsi saa keväällä 2014 ryhmän keksimän tarinan itselleen muistoksi.

Opinnäytetyöni toiminnallinen osuus toteutetaan [REDACTED] päiväkodilla **ke 8.1.2014 alkaen**, kuutena peräkkäisenä keskiviikkona, osana eskaripäivää/ päiväkotipäivää (aamupäivisin). Paikalla ryhmässä on lasten ja minun lisäksi lapsille tuttu [REDACTED]

(tarkkailemassa ja havainnoimassa toimintaa) sekä ryhmässä muutenkin mukana oleva henkilökohtainen avustaja. Toimintahetkien aikana tallennetaan osa toiminnasta äänitallenteelle tarinan myöhempää kirjoittamista varten. Opinnäytetyössä ei mainita lasten nimiä.

!!! Toivon, että mahdollisimman moni lapsista voisi osallistua tähän toimintaan. Lapsi saa varmasti eniten itselleen elämyksiä tästä toiminnasta, jos pystyy osallistumaan mahdollisimman moneen toimintakertaan. Toimintahetket sijoittuvat siksi juuri aamupäivään, ulkoilun ja ruokailun väliin, että mahdollisimman moni lapsista olisi kyseisenä aikana paikalla. Pyydän teitä palauttamaan päiväkodille alla olevan lapun täytettynä ma 16.12.2013 mennessä.

Ystävällisin terveisin: Riina Eklund ☺

Lapsen nimi: _____

(rastita alla olevista vaihtoehtoista teidän lasta koskevat luvat/kiellot)

___ Lapseni SAA osallistua Satukaari- toimintaan.

___ Lapseni EI SAA osallistua Satukaari- toimintaan.

___ Lapseni tekemiä piirroksia SAA käyttää kuvituksen luonnoksen ja mahdollisesti opinnäytetyön liitteenä.

___ Lapseni tekemiä piirroksia EI SAA käyttää kuvituksen luonnoksena tai opinnäytetyön liitteenä.

Tiedostan, että toiminnan aikana tallennettava äänitallenne saatetaan liittää opinnäytetyön liitteeksi, jos se ohjaavan opettajan mielestä esim. tutkimuksellisista syistä pitää sinne liittää.

(Huoltajan allekirjoitus)

PANTTU JA SUURI PERHOSMYSTERIO

"PERHOSI ON KADONNUT,
KESÄ ON VÄÄRÄSSÄ II!"

Kaukana, kaukana täältä... Silti kuun ja auringon reitin varrella,
on paikka, jonne vain hyvin harva tietää reitin.
Siellä on rauhallista ja ihmeellistä. Pilvet tuntuvat olevan lähempänä maata kuin muualla.
Aurinko vaikuttaa kirkaammalta, kasvit suuremmilta, tuoksut voimakkaammilta
ja värit ihan sitä, kuin ne olisi maalattu lumotulla siveltimellä.
Vuodenajat vaihtuvat ihan niinkuin muuallakin. Joskus sataa, joskus on pakkasta,
joskus... aika usein oikeastaan, kesänhenki hellii siellä eläviä.

Tänään aurinko pilkistää säteinä esille pilvien takaa. Yksi auringon säteistä kurkottaa itseään sisälle pienestä kolosta. Se kutittaa kullan värisellä kärjellään kaikkea, mikä sen tielle osuu. Hämärässä yksikin säde näkyy selkeästi ohuena kirrkaana viivana. On tosi hiljaista. Mutta kun kuuntelee oikein tarkkaan, voi hiljaisuuden seasta kuullakin jotain pientä ääntä.

Seinäkellon tikitystä, pienen pientä hengitystä.

Tuhinaa, muminaa ja myhäilyä. Unen ääniä.

Lattia tuntuu pimeässä kovalta ja hiukan viileältä.

Aurinko ei ole vielä lämmittänyt sitä.

Auringon säde koskettaa unelman pehmeää,

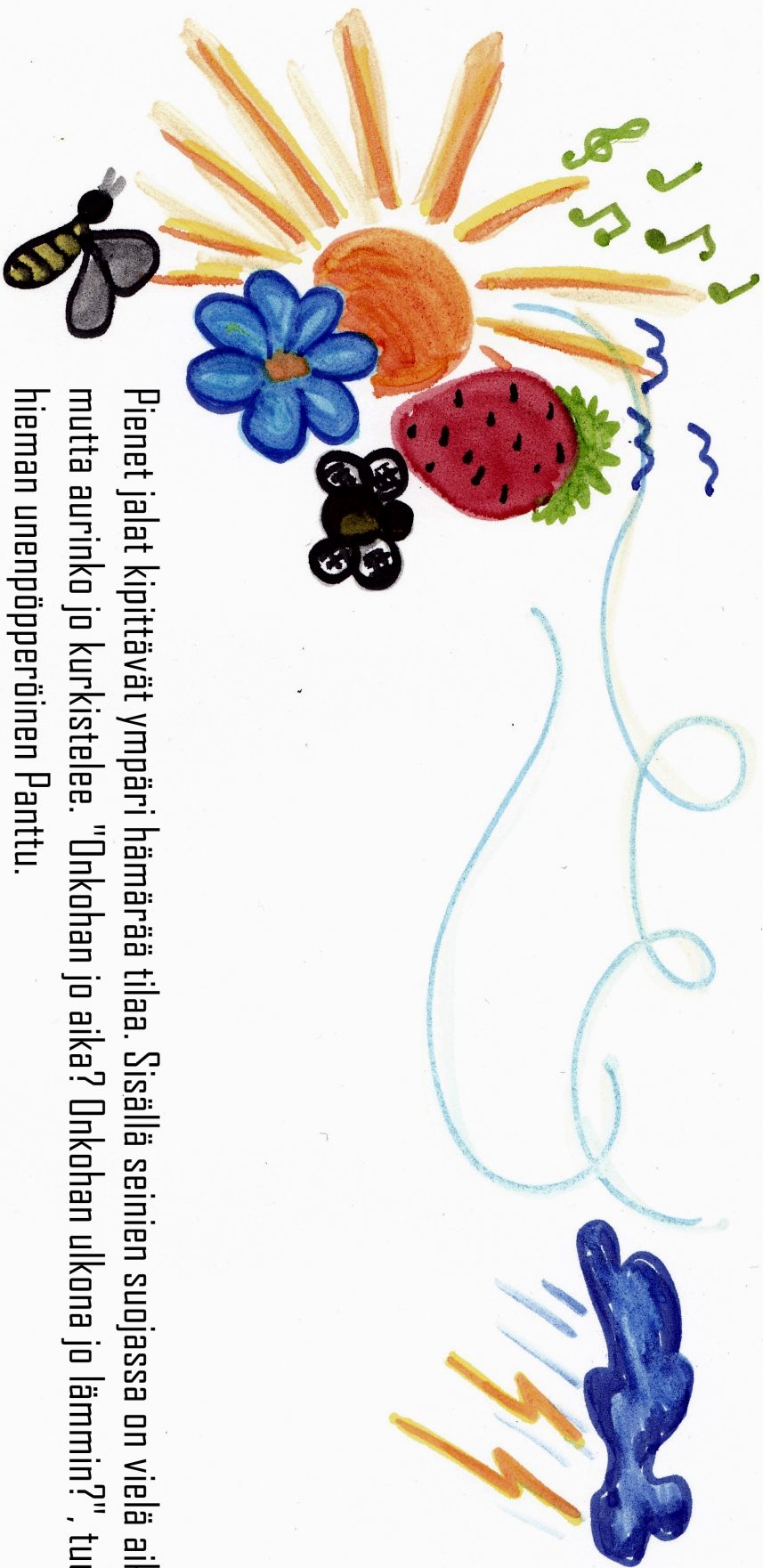
pörröistä kangasta. Pörröisen pehmeän keskeltä pilkistää esiin erilainen pehmeä, hiukan takkuinen tupsu.

Ja pienen pieniä palleraita, yhteensä kymmenen.

Kun niihin koskee, ne liikahtelee.

Tuhinoiden seasta alkaa kuulua haukottelua ja venyttelyä.

Ihan kuin joku heräisi juuri nyt.

Pienet jalat kipittävät ympäri hämää tilaa. Sisällä seinien suojassa on vielä aika viileää, mutta aurinko jo kurkistelee. "Onkohan jo aika? Onkohan ulkona jo lämmin?", tuumii vielä hieman unenpöpperöinen Panttu.

Muut vielä nukkuvat, kuorsauksesta päätellen. Utelias pieni käsi avaa verhoa ja ihailee näkymää. On ihan pakko kurkistaa ulos kunnolla. Panttu tapsuttelee ovelle ja työntää nenän päänsä ulos. Lopulta myös korvansa.

Ilmassa leijuu yhtäaikaan mansikan ja kukkien tuoksua. Tuttu metsäpuro solisee ja lamppi lipiuttaa rauhoittavasti. Iholla tuntuu kesäinen tuuli ja kaikki kärpäset, pörräiset ja linnut tuntuvat laulavan yhtä isoa, yhteistä kesäkonserattia. Jostain kaukaa kuuluu käen kukuntaa. "Kyllä, oi kyllä, nyt on kesä! Kunpa muut jo heräisivät", ajattelee Panttu ja juoksentelee pitkin kukkaniittyä ja puronlaitamia. Sisällä muut Rapusen perheen jäsenet heräävät Pantun kikatukseen, auringon lämmittämään ilmaan... ja Hui, jossain kaukana kumisevaan ukonilmaan.

Kesämerkkejä tutkitaan: nuuhkitaan, maistetaan, tunnustellaan ja kuunnellaan.

Kaikki vaikuttaa olevan juuri niin hyvin kuin vain voi olla.

Naapurikin ovat heräilleet talviuniltaan ja kylä alkaa olla valmis ihanaan uuteen kesään.

Ne, jotka eivät ole nukkuneet talvella, kertovat immoissaan toisille kuulumisia.

Puhutaan lumesta ja pakkasesta, syksysateista ja talven aikana tapahtuneista jutuista.

Sitten joku huomaa ihmeellisen asian. Selvästi kesä on jo tullut, mutta kylässä

ei näy perhosia. Niitä etsitään kaikkialta, mutta mistään ei löydy yhden

yhätäkään perhosta. Kunnes sitten Panttu kavereineen löytää

pienen vaaleansinisen perhosen ja kirjeen.

Hirduga, hirduga, giirumbilee! (Apua, apua, kiiruhtakaai!)

De gurzilee... (Ne tuli) De kräägändebée... (Ne huusi ja murisi)

De gobbarze, De fenezibee, fenezibee lugda...

(Ne otti kiinni, ne meni, meni kauas)

Beerindenos ydse... (Perhoset poissa) Sumreez lygyfardez ...

(Kesä on vaarassa) Hirduga! Giirumbilee! (Apua! Kiiruhtakaai!)

Lugda borgonde, myrdaandez, lygyfardez, hertziga peegondeez behideez...

(Kaukana vankeina, pimeään vaarallisen ja pitkään tien takana)

Begadinzai! (Pelastakaai!) Viigenderz ongelzeldz kuuderzkaai...

(Neuvot vanhukselta kuunnelkaa)! :

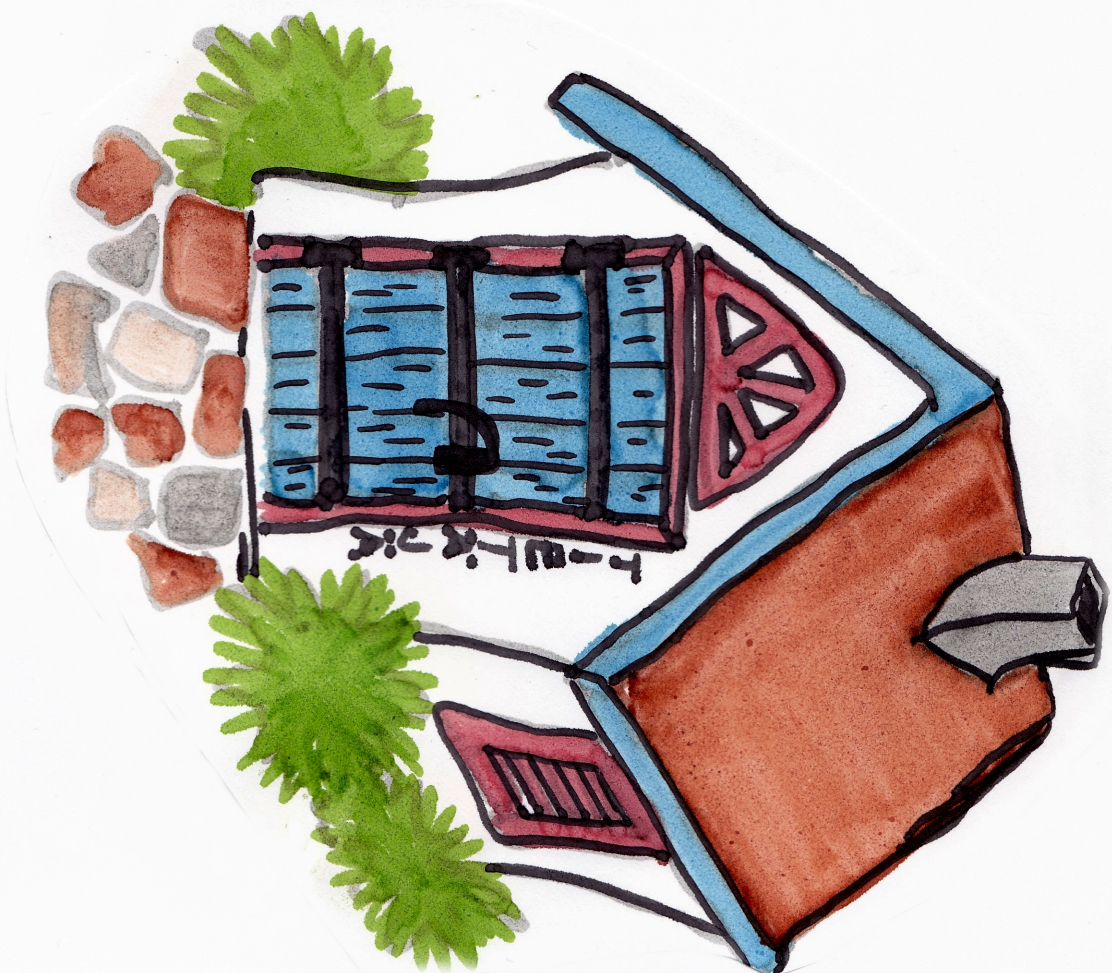
Ihan kuin kesä ympärillä olisi hiljentynyt. Niin jähmettyneitä kaikki kirjeen jälkeen olivat. Sitten alkoi kauhea pulina ja hössötys, kun kaikki yrittivät selvittää, mitä oli tapahtunut. Oli selvää, että kirje oli todellinen hätäviesti. Ja, että jotain piti tehdä ja pian. Mutta mitä.

Pantun veli Santtu hikkaisi lopulta: "Tietäjä! Meidän pitää mennä tietäjän tuvalle. Heti. Nyt. Kiireesti." Ja niin lähdettiin matkaan...kaikki yhdessä mutkittelevassa jonossa, jossa kaikki ohitteiliva ja kiilasivat toisiaan ja kumpuroivat jalkoihinsa ja häntiinsä kiirehtiessään eteenpäin.

Koska Panttu oli herännyt ensimmäisenä ja Santtu oli keksinyt tietäjän auttajaksi, päätettiin, että Rapusten porukka saisi hoitaa tietäjälle juttelun.

Ja oli se tehtävä sen verran jännittävä, ettei sitä olisi välttämättä muut halunneet tehdäkään. Kaikki kyläläiset tulivat kuitenkin paikalle tietäjän luo kuulemaan, mitä neuvoja sieltä saataisiin.

Tietäjä luki perhosten viestin. Ilmekään ei värähtänyt tietäjänaisen kasvoilla. Sitten hän kertoi kyllä kuulleensa, että perhosille oli käynyt huonosti ja odottaneensa jo pelastuspartiota rohkeustaitoja tekemään.

Hän antoi Pantulle kartan, Santulle kaukoputken ja Könkölle kompassin. Kaikkien piti sulkea silmänsä ja tietäjä teki taian, jonka avulla jokaiselle kyläläiselle ilmestyi näkymätön kaukoputki, kompassi ja kartta taskuunsa. Niiden avulla matkan tekeminen olisi helpompaa. Ison, kaiken näkevän silmäpallon avulla tietäjä kertoi, missä suunnilla on pahimmat vaaranpaikat ja miltä suunnalta perhoset ehkä voisivat löytyä.

Selvisi, että metsässä kasvaa lihansyöjäkasveja, vuorilla asuu ihmissusi, ja metsän ja vuoren lähistöllä pitää majaansa lohikäärme. Kylästä lähtevän pohjoisen polun sillan alla asustaa sitapeikko, joka on sinnikäs ja pahankurinen, muttei kuitenkaan hengenvaarallinen. Osa poluista on täynnä koloja ja ne kulkevat rotkojen reunoilla. Huhun mukaan osa poluista johtaa pahojen tyyppien asuinmaille. Osa metsästä on tutkimatonta aluetta, suurta tuntematonta, mutta suurin osa paikoista on turvallisista kulkua. Tietäjän tuvalta viistosti kohti vuoria, on rauhallinen turvapaikka, jota suojaavat hyvien keijujen taika; sinne pahikset eivät pääse.

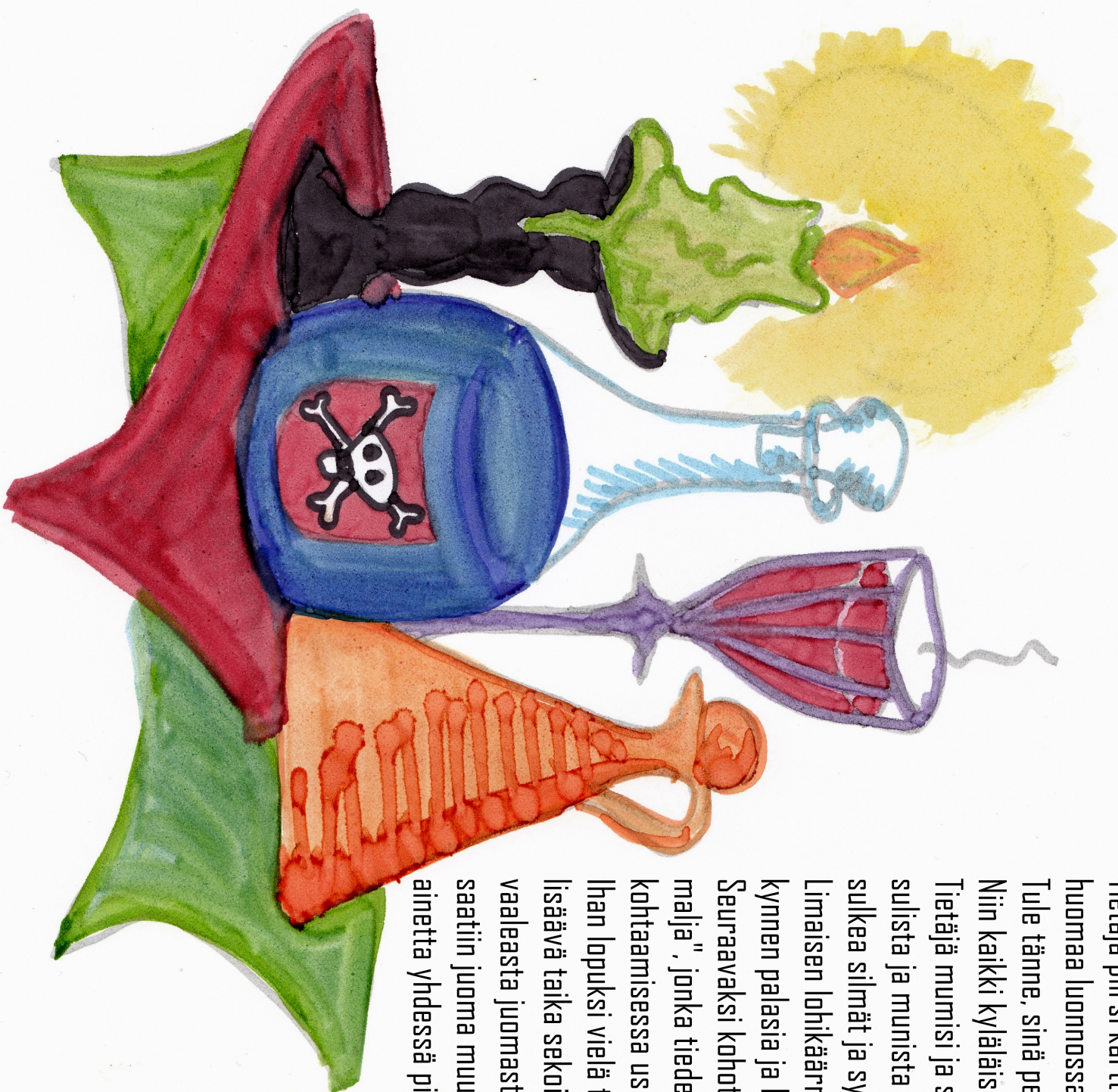
Tietäjä piirsi karttaan pieniä oikopolkujia, joita ei helposti huomaa luonnossa ja sanoi: "Nyt on aika rohkeustaikojen. Tule tänne, sinä pelastaja perhosten."

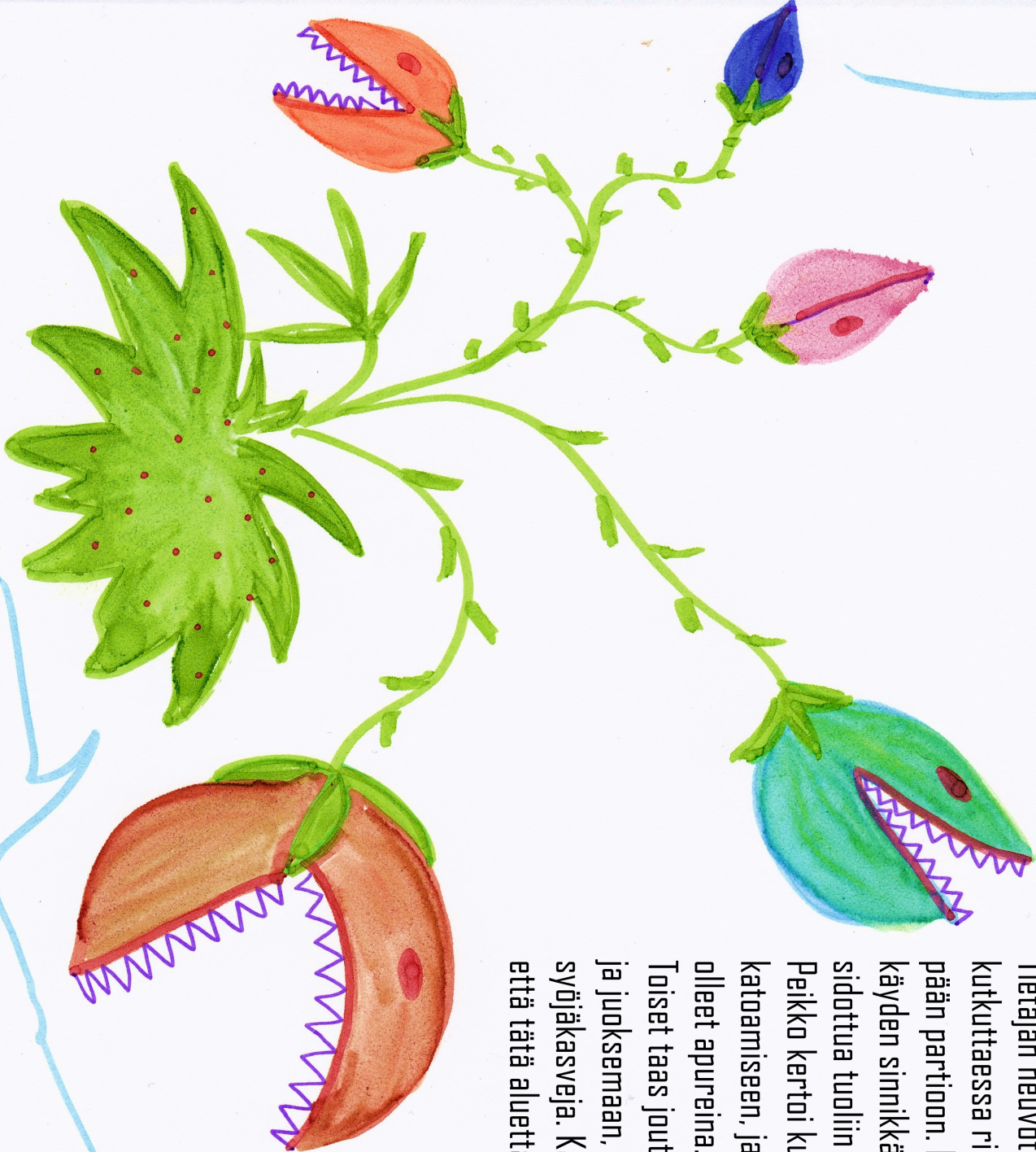
Niin kaikki kyläläiset asettuivat rinkiin tietäjän tupaan. Tietäjä mumisi ja supisi ja heilutti jokaisen pään yllä kotkan sulista ja munista tehtyä taikaesineettä. Sitten jokaisen piti sulkea silmät ja syödä taikaan liittyviä aineksia.

Limaisen lohikäärmeen läskipalasia, ihmissuden kuivuneita kynnen palasia ja lihansyöjäkasvin marjoja.

Seuraavaksi kohotettiin ikiaikainen "mustan mahtavan malja", jonka tiedettiin rohkaiseen ja auttaneen vaarojen kohtaamisessa useita jo tuhansien vuosien ajan.

Ihan lopuksi vielä tehtiin nokkeluutta, taitoja ja tahtoa lisäävä taika sekoittamalla syvän sinisestä juomasta ja vaaleasta juomasta taikamalja. Yhdessä loitsun kanssa, saatiin juoma muuttumaan rohkeudeksi, joka muutti kaksi ainetta yhdessä pinkin punaiseksi.

Tietäjän neuvot takataskussaan, rohkeuden ja jännityksen kutkuttaessa rintaa, jakautui kylän väki muutamaa pienempään partioon. Eräät kohtasivat matkaallaan siltapeikon, käyden sinnikkäästi painia peikon kanssa ja saaden peikon sidottua tuoliin sillan alle. Peikosta kutitettiin tietoja esille. Peikko kertoi kuulleensa noidan sotkeutuneen perhosten katoamiseen, ja että ainakin ihmisusi ja lohikäärme olivat olleet apureina. Toiset taas joutuivat kiipelilemään, möyrimään, loikkimaan ja juoksemaan, yrittäessään viimeiseen asti väistellä lihasyöjäkasveja. Karttaan merkittiin punaisella merkki, että tätä aluetta pitää kyllä varoa.

Suurin taistelu käytiin metsän ja vuoriston
taitekohdassa, missä toisaalta lähestyi
ihmissusi ja toisaalta lohikäärme.

Panttu muisti tietäjän sanat:
"...vaaroja ei voita aina voimalla.
Nokkeluutta siis vaali sä huolella..."

Piti keksisiä jokin keino, millä huijata kammottavia petoja.

Kyläläiset väistelivät ja pakenivat, puolustautuivat ja lopulta houkuttelivat
vaivihkaa pedot lähelle vuoren reunaa. Lopulta, kun toinen hyökkäsi toisaalta
ja toinen toisaalta, paljon petoja pienemmät kyläläiset hyppäsivät turvaan kivien väliin.
Pedot törmäsivät toisiinsa, päästivät ilmoille pahimman mylvinnän ja örinän, mitä ikinä
oli tuossa maailmassa kuultu, ja tippuivat alas vuorenrinnettä rotkoon.

Tuli hiljaista ja rauhallista. Panttu, Santtu, Pönttö ja Könkkö makasivat hiljaa kuumalla kalliolla ja tuijottivat taivasta. Niin tekivät muutkin kyläläiset. Hiki karpaloi heidän otsillaan ja hengitys oli kiivasta.

Sitten ilmassa tuntui tuulenvire, joka kulki kaikkien poskien ja hiuspehkojen läpi ja pujahti sitten kallion onkaloon, pitäen siellä kummallista ujeitavaa ääntä. Panttu hiippaili kallion onkaloon kurkistelmaan. Tuntui pelottavalta, mutta oli selvää, että onkalo jatkui eteenpäin tunnelina. Panttu vinkkasi muut paikalle. Luola oli niin ahdas, että vain yksitellen siitä saattaisi mahtua menemään.

Vuorotellen, jokainen heistä konttasi ja ryömi
halki mutkittalevan pimeään tunneliin.
Tunnelin pohjalla vipelsi hämähäkkejä,
tuhatjalkaisia, muurahaisia, matoja,
käärmeitä ja vaikka mitä otuksia.

Panttua puistatti, kun hän osui niihin,
mutta sinnikäs perhospelastaja
tahtoi selvittää reitistä.

Kun viimeinenkin kyläläinen oli tullut tunnelin läpi, tunnusteltiin seinämiä ja lattiaa. Pitkien köynnöksien takaa piilotettuna löytyi lukittu vanha ovi. Lisää paikkaa tutkimalla alkoi löytyä pieniä metallin palasia, joista kyläläiset saivat rakennettua lopulta monen yrityksen jälkeen avaimen. Tuolla avaimella Panttu ja hänen ystävänsä avasivat ison, vanhan, painavan oven.

Voi mikä riemu siitä syntyi, kun oven takaa paljastui lintuhäkki, jossa oli vangittuna iso kasa kauniita kesän perhosia. Perhoset olivat niin kauniita, että pimeässä luolassa näytti siltä, kuin niistä olisi loistanut valoa.

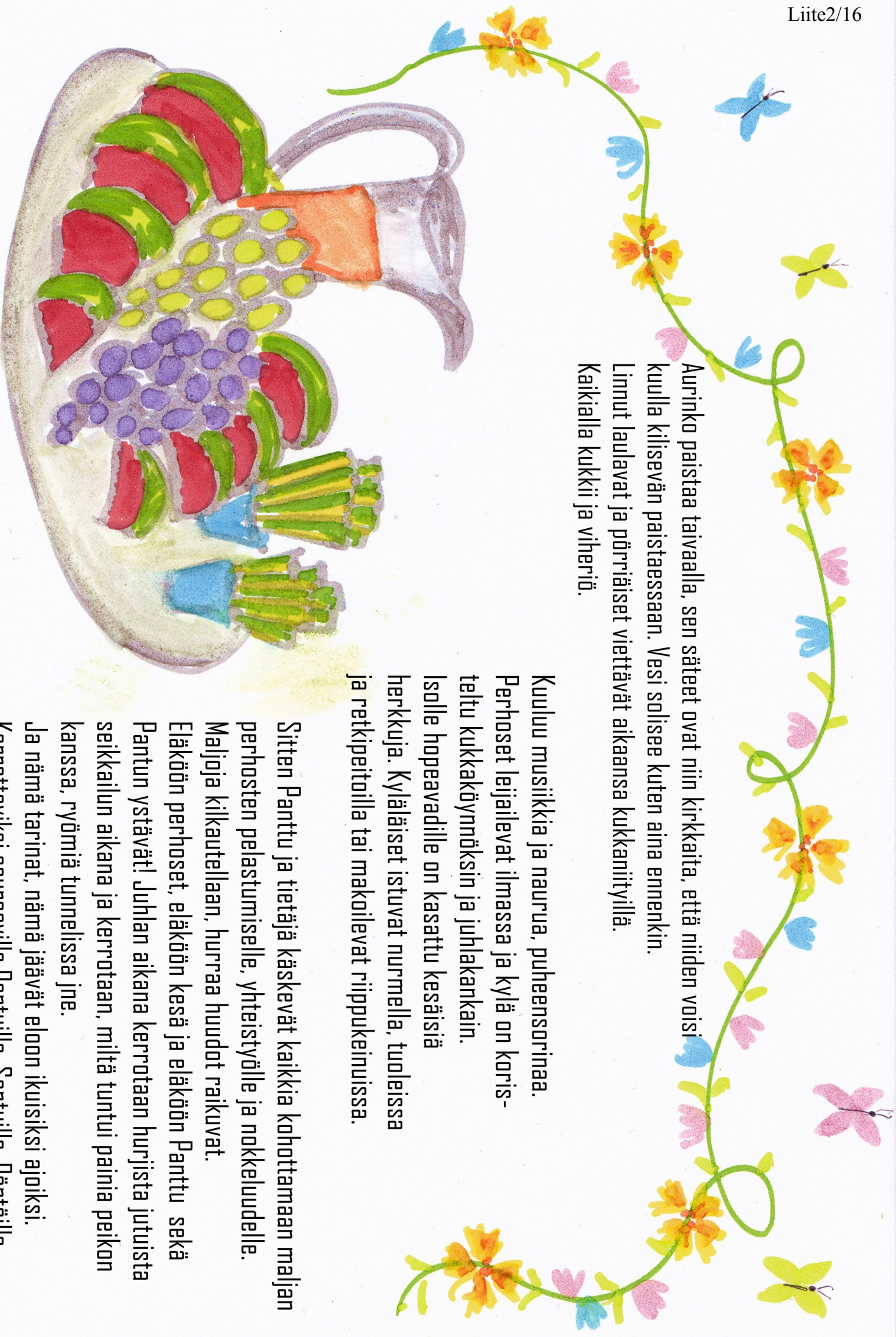

Aurinko paistaa taivaalla, sen säteet ovat niin kirkkaita, että niiden voisi kuulla kilisevän paistaessaan. Vesi solisee kuten aina ennenkin. Linnut laulavat ja pörräiset viettävät aikaansa kukkaniityillä. Kaikilla kukki ja viheriö.

Kuuluu musiikkia ja naurua, puheensorinaa. Perhoset leijailevat ilmassa ja kylä on koristeltu kukkaköynnöksin ja juhla-kankein. Isolle hopeavadille on kasattu kesäisiä herkkuja. Kyläläiset istuvat nurmella, tuoleissa ja retkipeitoilla tai makoilevat riippukeinuissa.

Sitten Panttu ja tietäjä käskevät kaikkia kohottamaan maljan perhosten pelastumiselle, yhteistyölle ja nokkeluudelle. Maljoja kikkautellaan, hurraa huudot raikuvat. Eläköön perhoset, eläköön kesä ja eläköön Panttu sekä Pantun ystävät! Juhlan aikana kerrotaan hurjista jutuista seikkailun aikana ja kerrotaan, mitä tuntui painia peikon kanssa, ryömiä tunnelissa jne.

Ja nämä tarinat, nämä jäävät eloon ikuisiksi ajoiksi. Kerrottaviksi seuraaville Pantuille, Santuille, Pöntöille ja Kõnkoille. Ja kuka tietää, vaikka joku näistä rohkeista pelastajista olisi joskus seuraava tietäjä.

*Panttu ja suuri perhosmysteeri -tarina
on koottu tarinaksi lapsiryhmän kanssa tehdyn
Satukaari-toiminnan pohjalta.
Kuvituksen tukena luonnoksina on käytetty
lasten piirustuksia.*

*Tarina ja sen pohjana ollut toiminta, on toteutettu
sosionomi (AMK) opintojeni opinnäytetyön toiminnallisen
osion aikana.*

Tarinan kokoaminen ja kuvitus: Riina Eklund 2015.

Heippa ”Satukaarilaiset” ja vanhemmat ! ☺

Satukaaren toimintahetket (5+1 kpl) on nyt pidetty. Satukaaren aikana jokainen lapsi on mm. nuuhkinut tuoksuja, kuunnellut ääniä, maistellut makuja, tunnustellut pintoja, miettinyt & keksinyt erinäisiä asioita ja yksityiskohtia, muistellut, löytänyt, tehnyt, tuntenut, leikkinyt, osallistunut ja kokenut. Tarinaahan ei keksitty sana sanalta suoraan valmiiksi tekstiksi vaan kerään kokoon äänitallenteilta kuuluvasta toiminnasta ja lasten keksinnöistä/ puheista aiheet, joista kirjoitan tarinamuotoon yhdessä koetut ja keksityt asiat. Keksityt asiat on pyritty keksimään itse, ei esimerkiksi kopioimaan valmiiksi tutuista piirroshahmoista.

Toivon, että mahdollisimman moni teistä kirjoittaisi minulle palautetta/ vastauksia, jotta voin huomioida myös kotona näkyneen/kuuluneen palautteen ryhmässä kyselyjen mielipiteiden lisänä. Kysymykset ovat vain suuntaa antavia; voitte antaa palautteen myös vapaamuotoisesti omin sanoin kirjoittaen. Palaute lapsilta suoraan on ollut nähtävissä ja kuultavissa. (Olemme käyttäneet esim. mielialan mittarina säätilamerkkejä tuokioiden lopussa ja keskustelleet tuntemuksista ja ajatuksista.) Minua kiinnostaisi tietää, mitä ajatuksia Satukaari on lapsessa herättänyt... tai mitä lapsi on kotona Satukaaresta kertonut? Mitä itse toimintaa näkemättä ajattelette Satukaaresta? Onko lapsen kautta auennut se, mitä kaikkea toiminnan aikana on tapahtunut tai minkä tyylinen tarinasta on muotoutumassa? Oliko jokin toiminnassa erityisen mieleistä lapselle/teille? Entä epämieluisaa? Kertoiko lapsi Satukaaren herättäneen hänessä erilaisia tunnetiloja? Jos, niin mitä? Onko kotona näkynyt lisääntyntä keksimistä/ mielikuvituksen käyttöä/ tarinoiden kertomista/ roolileikkimistä tms? Muuta sanottavaa Satukaareen liittyen?

Toimitan kevään aikana jokaiselle lapselle valmiin tarinan muistoksi Satukaareen osallistumisesta. Myös muutamia valokuvia toiminnan lavastuksesta ja toiminnasta on olemassa. Toimitan kuvia sähköisessä muodossa Sarille, joka varmaankin valikoi jokaisen lapsen kansioon jonkun/ joitakin kuvia muistoksi toiminnasta.

Kirjoittakaa vastaukset/palaute tälle paperille ja palauttakaa [REDACTED] mielellään pikaisesti ja viimeistään _____ mennessä.

Iloisin Satukaari- terveisin Riina Eklund